

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
SOCIĀLO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
POLITIKAS ZINĀTNES NODAĻA

**REĢIONĀLĀS INTEGRĀCIJAS PROCESI
NEATKARĪGO VALSTU SADRAUDZĪBAS TĒLPĀ
LAIKĀ NO 2000. GADA LĪDZ 2014. GADAM**

BAKALAURA DARBS

Autore: Līliana Garkalne

Studenta apliecības Nr.: lg11102

Darba vadītājs: pasniedzējs Mg.pol.sc. Andis Kudors

RĪGA 2015

ANOTĀCIJA

Darba mērķis ir izpētīt integrācijas procesus Neatkarīgo Valstu Sadraudzības telpā. Pamatojoties uz to, ka resursu ziņā Krievija ir reģionālā lielvara, tika izvirzīts izpētes jautājums: kā Krievijas Federācijas ārpolitika ir ietekmējusi integrāciju Neatkarīgo Valstu Sadraudzības ka reģionālā drošības kompleksa telpā? Darba hipotēze: Krievijas vēlme dominēt reģionā ir negatīvi ietekmējusi Neatkarīgo Valstu Sadraudzību ka reģionālo drošības kompleksu. Pētījums balstīts uz tādiem teorētiskiem konceptiem kā “drošība”, “reģions”, “reģionālisms”; “reģionalizācija”; „reģionālā drošība” ; “drošības komplekss”. Pētījuma gaitā tika noskaidrots, ka Krievija negatīvi ietekmējusi NVS organizāciju, jo pamatojoties uz Krievijas interesēm un vēlmēm dominēt reģionā, no Krievijas puses tika veikti vairāki organizāciju dezintegrējošie pasākumi.

Atslēgvārdi: “Krievija”, “Neatkarīgo Valstu Sadraudzība”; “Integrācija”; “Dezintegrācija”

ABSTRACT

The goal of this paper is to research the integrational processes in the area of the Commonwealth of Independent States. Based on the fact that, in terms of resources, Russia is a regional great power, the question that this paper addresses is as follows: how did the foreign policy of the Russian Federation influence the integration in the CIS area as regional security complex? The hypothesis that this paper poses is: Russia's desire to dominate the region has negatively influenced the CIS as regional security complex. The research is based on theoretical concepts such as: „security” , „region” , „regionalism” , „regionalization” , „regional security” and „security complex”. In the process of this research, it was established, that Russia has negatively influenced the CIS organization, because, based on Russia's interests and ambitions to dominate the region, Russia carried out many disintegrating measures.

Key words: „Russia” , „Commonwealth of Independent States” , „integration” , „disintegration”.

SATURS

ANOTĀCIJA.....	2
ABSTRACT	3
APZĪMĒJUMU SARAKSTS.....	5
IEVADS	6
1. Drošības reģiona integrācijas teorētiskie aspekti	9
1.1. Drošība.....	9
1.2. Reģions	12
1.3. Reģionālā drošība un drošības komplekss	19
2. Pētījuma metodoloģija.....	24
3. NVS attīstība	25
4. Krievijas intereses NVS telpā	33
4.1. Krievijas konceptuālo dokumentu analīze	33
4.2. Politisko runu salīdzinājums	35
5. NVS integrāciju attīstošie un kavējošie faktori.....	37
5.1. Vēsturiskās saiknes	37
5.2. Draudzīguma un naidīguma modelis	41
5.3. Spēku līdzsvars	45
5.4. Reģiona iekšējās izmaiņas	47
5.5. Reģiona ārējās izmaiņas.....	50
SECINĀJUMI	52
Izmantotie informācijas avoti.....	55
PIELIKUMI.....	60

APZĪMĒJUMU SARAKSTS

EDSO – Eiropas Drošības un Sadarbības organizācija

ES – Eiropas Savienība.

GUAM – Gruzijas, Ukrainas, Azerbaidžānas un Moldovas demokrātijas un ekonomiskās attīstības organizācija

IKP – Iekšzemes kopprodukts.

KDLO – Kolektīvās drošības līguma organizācija

NATO – Ziemeļatlantijas līguma organizācija

NVS – Neatkarīgo Valstu Sadraudzība

PSRS – Padomju Sociālistisko Republiku Savienība

PTO – Pasaules Tirdzniecības organizācija

ŠSO – Šanhajas sadarbības organizācija

IEVADS

1991.gada 8.decembrī, Baltkrievijas, Krievijas un Ukrainas republiku vadītāji parakstīja vienošanos par Neatkarīgo Valstu Sadraudzību - starptautiskās reģionālās organizācijas izveidošanu. Padomju Sociālistisko Republiku Savienību valstu līderi: Azerbaidžānas, Armēnijas, Baltkrievijas, Kazahstānas, Kirgizstānas, Moldovas, Krievijas, Tadžikistānas, Uzbekistānas un Ukrainas, nolēma 1991.gada 21.decembrī parakstīt protokolu, kurā tika uzsvērts, ka balstoties uz vienlīdzības principa tiek veidota Neatkarīgo Valstu Sadraudzība. Jaunizveidotās sadraudzības dalībvalstis vienbalsīgi pieņēma Alma-Atas deklarāciju, kas noteica bijušo padomju republiku saistības sadarboties dažādās jomās - iekšpolitikā un ārpolitikā.

Balstoties uz vēsturiskām saiknēm, Sadraudzības valstis apņēmas sekmēt sadarbību ar mērķi nodrošināt starptautisko mieru un drošību, veicināt valstu ekonomisko un sociālo progresu, kā arī veidot labvēlīgus apstākļus visu tautu un kultūru saglabāšanai un attīstīšanai. Ar NVS hartu ir noteikts, ka sadraudzība sekmē uz draudzību balstītās attiecības, kuru pamatā ir savstarpējā uzticība. Sadraudzības izveidošanas mērķi ir veicināt sadarbību politiskajā, ekonomiskajā, ekoloģiskajā, humanitārajā un kultūras jomā, kā arī sekmēt starpvalstu integrāciju un konfliktu gadījumos risināt strīdus miermīlīgā veidā.¹

NVS vēsturē bija gan pozitīvi, gan negatīvi integrācijas procesi. Taču valstu attīstības tendences un citi notikumi rāda, ka šai organizācijai ir vāji integrācijas procesa rādītāji. Gruzija šajā sadraudzībā darbojās tikai no 1993. gada līdz 2009. gadam. 1993. gadā tika pieņemta NVS harta, kuru nav parakstījušas Ukraina un Turkmenistānā, tādējādi šīs divas valstis nav kļuvušas par pilnvērtīgām NVS dalībvalstīm. Savukārt Moldova un Baltkrievija NVS hartai pievienoja atrunas: Moldova atteicās piedalīties jautājumos par kolektīvo drošību un sadarboties militāri-politiskajā jomā. Baltkrievija izteica pretenzijas par dažiem jautājumiem, uzsverot to, ka hartā noteiktie panti neatbilst reālajai situācijai un ir nepieciešama to precizēšana. Iepriekš izvirzītie uzdevumi un mērķi veicināt labu kaimiņattiecību veidošanu praksē netiek īstenoti un ir grūti panākami, jo vēl joprojām pastāv nestabilitātes valstu iekšienēs un starpvalstu konflikti (Kirgizstāna ar Uzbekistānu, Uzbekistāna ar Tadžikistānu, Abhāzija, Dienvidosetija; Kalnu Karabahs, Piedņestra, Čečenija). Valstu iekšpolitiskās nestabilitātes un starpvalstu konflikti liecina par vāji izveidotu institucionālo mehānismu, kas nevar nodrošināt un garantēt sadraudzības valstu iedzīvotājiem drošību. NVS telpā

¹ Официальный Сайт Исполнительного Комитета СНГ. Устав Содружества Независимых Государств. Skatīts: 8.04.2014. <http://www.cis.minsk.by/page.php?id=180>

dominē bilaterālās vienošanās, kas savukārt nevar veidot tiesisku pamatu konfliktu un krīzes situāciju risināšanai. Bilaterālās attiecības neveicina kopējās organizācijas attīstību, tieši pretēji – tas ir viens no attīstību kavējošiem faktoriem. Jaunie reģionālie veidojumi (Eirāzijas Ekonomiskā savienība, Kolektīvās drošības līguma organizācija (KDLO) ir rādītājs tam, ka NVS kā reģionālais drošības komplekss nefunkcionē atbilstoši izvirzītajām valstu cerībām, tādējādi radot nepieciešamību jaunu organizāciju veidošanai reģionā. Barijs Buzans, balstoties uz vēsturiskām saiknēm, ģeogrāfisko izvietojumu, spēku līdzsvaru reģionā, NVS definēja kā centrēto reģionālo drošības kompleksu, paskaidrojot ar to, ka spēku līdzsvara ziņā, reģions ir unipolārs un centrālā vara pieder lielvarai – Krievijai.

Šajā pētījumā tiks apskatīta Neatkarīgo Valstu Sadraudzības telpa, jo pētījuma gaitā tiks pievērsta uzmanība tādām valstīm, kuras kādreiz bija NVS sastāvā, bet tagad tās izstājās (Gruzija) vai tām ir specifisks statuss (Turkmenistāna, Ukraina).

Darba mērķis ir izpētīt Neatkarīgo Valstu Sadraudzības telpas kā reģionālās drošības kompleksa integrāciju. Jau Borisa Jeļcina laikā, NVS kā reģionālā organizācija sāka piedzīvot integrācijas neveiksmes, taču Vladimiram Putinam kļūstot par prezidentu 2000. gadā, Krievijas politiskās elites interese par bijušo padomju valstu integrāciju palielinājās. Par V. Putina interesi iesaistīties NVS reģiona integrācijā liecina 2000. gada Krievijas ārpolitikas koncepcija, kurā kā viena no reģionālām prioritātēm tika izvirzīta NVS valstu sadarbība drošības jomā. Tādējādi, 2000. gads šajā pētījumā būs atskaites punkts reģionālās integrācijas pētīšanā. Ņemot vērā Krievijas Federācijas un citu NVS valstu nevienlīdzību spēka un resursu ziņā, Krievija ir reģionālā lielvara, tāpēc šī darba izpētes jautājums ir: kā Krievijas Federācijas reģionālās ārpolitikas mērķi un prakse ir ietekmējusi Neatkarīgo Valstu Sadraudzības kā reģionālās drošības kompleksa integrāciju? Darbā tiek izvirzīta hipotēze: Krievijas vēlme dominēt reģionā ir negatīvi ietekmējusi Neatkarīgo Valstu Sadraudzības integrācijas procesu. Ar vārdu “negatīvi” saprotot, ka NVS telpā dezintegrācijas tendences dominē pār integrācijas tendencēm. Darba uzdevumi:

1. izpētīt pieejamo literatūru,
2. veikt kvalitatīvo datu analīzi,
3. formulēt secinājumus.

Darbs sastāv no četrām nodaļām. Pirmajā nodaļā no teorētiskās perspektīvas tiks izskaidroti tādi jēdzieni kā “drošība”, “reģions”, “regionālisms”, “regionalizācija”, “reģionālā drošība” un “drošības komplekss”. Drošības jēdziena izvēle tiek pamatota ar to, ka 2000. gadā Krievijas ārpolitikas koncepcijā kā reģionālā prioritāte tika definēta sadarbība ar NVS valstīm drošības jomā,

līdz ar to, drošība ir viens no šīs reģionālās organizācijas svarīgākajiem deklarētajiem mērķiem. Savukārt, par darba teorētiskais pamats tiks galvenokārt balstīts uz B.Buzana teorētisko pieeju “drošības” un “reģionāla drošības kompleksa” skaidrojuma. B.Buzana pieeja tiek izmantota tāpēc, ka tā izskaidro starptautiskus procesus pamatojoties uz sociāli konstruētām norisēm, kuru pamatā notiek dažāda līmeņa sociālās mijiedarbības. NVS savos pirmsākumos definēja, ka tā būs organizācija, kurā notiks starpvalstu sadarbība dažādās jomās: humanitārajā (izglītība, kultūras saiknes), ekonomiskā un militārā. Darba otrajā daļā ir sniegta informācija par pētījumā izmantojamām metodēm un gaitu. Darba trešās nodaļas mērķis ir izsekot NVS organizācijas vēsturei un parādīt integrācijas un dezintegrācijas procesus un ar to saistītus notikumus. Darba ceturtajā nodaļā ir analizēti Krievijas mērķi NVS telpas integrācijā. Šajā nodaļā tiek veikta kvalitatīvo datu analīze, kuras gaitā tiek analizēti Krievijas konceptuālie ārpolitikas dokumenti un prezident V.Putina runas. Piektajā nodaļā, balstoties uz darba teorētiskās daļas izvirzītiem kritērijiem, tiek aprakstīti drošības reģiona integrāciju attīstošie un kavējošie faktori.

1. DROŠĪBAS REĢIONA INTEGRĀCIJAS TEORĒTISKIE ASPEKTI

1.1. Drošība

Šīs nodaļas mērķis ir apkopot jēdzienu “drošība”, “reģions” “drošības kompleksu” teorētisko skaidrojumu attīstību un jēdzienu transformēšanos laika gaitā.

Viens no starptautiskās politikas neatņemamajām sastāvdaļām ir drošības jēdziens. Sociālajās zinātnēs “drošība” ir pieskaitāma pie būtiski apstrīdētiem jēdzieniem, jo pastāv viedokļu dažādība par šī jēdziena nozīmi. Katram cilvēkam vārds drošība asociējas ar dažādām lietām. Taču ar vien vairāk drošības koncepts, pat ņemot vērā tās definīcijas abstraktumu un dažādību, kļūst par nozīmīgu tematu, jo tas parādās politiķu runās, televīzijas un radio pārraidēs. Starptautiskajās attiecībās, ar drošību tiek saprasts process, kas samazina draudus, kas var negatīvi ietekmēt lolotās cerības.² Neskatoties uz to, ka drošība tika pētīta tik ilgi, cik pastāv cilvēku kopienas, profesionālā vidē drošībai tika pievērsta uzmanība tikai pēc Otrā Pasaules kara.³ Sevišķi aktīvi drošības konceptu sāka attīstīt un pētīt sākot no 20. gs. astoņdesmitajiem gadiem.

Drošības konceptu ir mēģinājuši definēt vairāki starptautisko attiecību pētnieki un citu nozaru zinātnieki, taču joprojām vienota definīcija “drošības” konceptam nav izveidota. Esošās definīcijas ietver vairākus trūkumus un neprecizitātes, kas savukārt, ne pilnībā atklāj drošības konceptu un izskaidro starptautiskajā politikā novērojamās tendences. Savā grāmatā “Cilvēki, valstis un bailes”, Barijs Buzans (Barry Buzan) ir apkopojis vairākas definīcijas. Piemēram, Jozsefs Balāšs (Jozsef Balazs) uzskata, ka “starptautisko drošību tiktāl nosaka dažādu sociālo sistēmu iekšējā un ārējā drošība, ciktāl lielā sistēmas identitātes ir atkarīga no ārējiem apstākļiem. Eksperti parasti definē sociālo drošību kā iekšējo drošību. Tās pamatfunkcija ir garantēt attiecīgās valdošās šķiras politisko un ekonomisko varu vai konkrētas sociālās sistēmas izdzīvošanu un attiecīgas sabiedriskās drošības pakāpi”.⁴

Ians Belanijs (Ian Bellany), Volters Lipmans (Walter Lippmann) un Džakomo Lučiani (Giacomo Luciani) “drošību” saista ar valsts spējām izvairīties no kara un kā spēju izturēt ārējo

² Williams P.D., (2008). 'Security Studies: An Introduction'. In: Williams P.D., *Security Studies: An Introduction*. 1st ed. USA and Canada: Routledge. pp.1.

³ Turpat, 2lpp.

⁴ Buzan B., (2000). *Cilvēki, valstis un bailes :problēmas, kas saistītas ar starptautiskās drošības izpēti periodā pēc aukstā kara*. Rīga: AGB. 34-35.lpp.

agresiju.⁵ Pēnelope Hārtlanda-Tunberga (Penelope Hartland-Thunberg) drošību saista ar nacionālo drošību un uzsver, ka tā izpaužas kā “valsts spēja īstenot savas nacionālās intereses jebkurā vietā pasaulē tā, kā tā uzskata par pareizu”.⁶ Par nacionālo drošību un valstu interesēm arī rakstīja Maikls H.H. Lovs (Michael H.H. Louw): “nacionālā drošība ietver sevī tradicionālo aizsardzības politiku un arī valsts nemilitārās aktivitātes, lai nodrošinātu tās spēju pastāvēt kā politiskai vienībai nolūkā ietekmēt un realizēt tās iekšējos un starptautiskos mērķus”.⁷

Atšķirīgu skatījumu piedāvā Ole Vīvers (Ole Waever): “drošību var uzskatīt par to, ko valodniecībā sauc par runas darbību: pats izteikums ir darbība. Izrunājot vārdu “drošība”, valsts pārstāvis ievieto konkrēto gadījumu noteiktā sfērā un pieprasa īpašas tiesības izmantot nepieciešamos līdzekļus, lai aizkavētu attiecīgas norises.”⁸

No minētajām definīcijām izriet, ka “drošības” jēdziens ietver vairākus citus jēdzienus no dažādām jomām un nozarēm: karš, valsts nacionālās intereses un vērtības, apdraudējums, labklājība un dzīves kvalitāte, dzīvesveida saglabāšana. Barijs Buzans norāda to, ka “drošības” konceptu ir grūti definēt, jo (drošība) “vārds pats par sevi jau ietver absolūtu nosacījumu – kaut kas ir vai nu drošs, vai arī nedrošs.”⁹ Neskatoties uz definīciju dažādību, tās tomēr nesniedz objektīvu skaidrojumu “drošības” konceptam. Pirmkārt, daudzās definīcijās nav paskaidroti un definēti izmantotie jēdzieni. Otrkārt, nav skaidri noteikts vai karš ir vienīgais drauds nacionālai drošībai un, treškārt, vai valsts ir tiesīga pielietot savu drošību aizskarot citu valsts drošību?¹⁰ Turpretim, Kens Būts (Ken Booth) uzskata, ka drošības jēdziena definēšana nav sarežģīts process. Starptautiskajās attiecībās grūtības rodas konceptualizējot un operacionalizējot šo jēdzienu, jo šajā gadījumā ir precīzi jāizvēlas objekti, uz kuriem drošības jēdziens attiecās: indivīdi vai valstis. Balstoties uz izvēlēto objektu (vai objektiem) ir nepieciešams sakārtot draudus prioritārā secībā (piemēram, militārie vai ekonomiskie; īstermiņa vai ilgtermiņa). Jāatbild uz jautājumu: kādā veidā izvēlētais objekts izvairīsies no draudiem (izmantojot spēku vai ar pārrunām)?¹¹ Barijs Buzans uzsver nepieciešamību pēc “draudu un vārīguma” konceptualizēšanas, lai sīkāk izprastu drošības būtību.

⁵ Buzan B., (2000). *Cilvēki, valstis un bailes :problēmas, kas saistītas ar starptautiskās drošības izpēti periodā pēc aukstā kara*. Rīga: AGB. 35.lpp

⁶ Turpat.

⁷ Turpat.

⁸ Turpat.

⁹ Turpat.

¹⁰ Turpat, 36.lpp.

¹¹ Booth K., (2007). *Theory of World Security*. 1st ed. United Kingdom: Cambridge University Press. Pp.100-101.

“Drošība bieži asociējas ar tādu draudu mazināšanu, kas apdraud īpašu objektu pastāvēšanu jeb eksistenci tuvākajā nākotnē”.¹² Taču ir jāatzīmē, ka drošība un izdzīvošana nav sinonīmi. Kens Būts saskatīja saistību starp drošību un izdzīvošanu, nosakot, ka “drošība” ir ekvivalenta “izdzīvošanai-pluss”, kur „pluss” nozīmē brīvību no dzīvību apdraudošiem draudiem un iespēju veikt izvēles”.¹³ Pauls Williams (Paul D. Williams) identificē divas drošības filozofijas. Pirmā pieeja uztver drošības saistību ar varas konceptu, nosakot, ka jo lielāki ir armijas, ieroču, naudas un īpašuma uzkrājumi, jo spēlētājam tiek nodrošināta lielāka drošība. Savukārt, otrā filozofiskā pieeja, ko piedāvā Kens Būts ir balstīta uz emancipāciju, ar to saprotot kā attiecības starp dažādiem aktieriem. Šādas attiecības var būt negatīvas (piemēram drošība ir draudu neesamība) un pozitīvas (ļaujot lietu īstenošanu) apstākļos.¹⁴

Analizējot drošību no akadēmiskās disciplīnas ir svarīgi atbildēt ne tikai uz jautājumu kas ir drošība, bet arī uz jautājumu, kā drošība? “Cilvēces vēsturē par drošības centrālo fokusu ir bijuši cilvēki.”¹⁵ Starptautisko attiecību akadēmiskajā vidē “drošības koncepts tika apvienots ar valsti un vēlāk ar nacionālām interesēm, tādējādi tas attīstīja ideju, ka drošības studijas bija sinonīms nacionālās drošības pētīšanai.”¹⁶ Valsts kā centrālais drošības pētīšanas elements pastāvēja tikai Aukstā kara laikā. Patiešām, valsts drošība tika konceptualizēta kā “drošības sajūta no ārējiem draudiem valsts teritoriālai integritātei, politiskai neatkarībai un dzīvesveidam”.¹⁷ Pēc Aukstā kara, izmainoties starptautiskajai sistēmai, parādījās termins “cilvēku drošība”. Drošība kā valstu militārās spējas un tās stratēģiskās sadarbšanās ar citām valstīm, nomainījās uz drošību, kas “vairs nav attiecināma uz ieročiem. Tā ir drošība, kas ir saistīta ar cieņu pret cilvēci. Tas ir bērns, kas nav nomiris, tā ir slimība, kura nav izplatījusies, etniskais saspīlējums, kas nav eskalējis, tas ir insidents, kurš nav noklusēts, un tā ir cilvēces drosme”.¹⁸ Jauni draudu veidi, piemēram, vides degradācija, modernizācija, ekonomiskā integrācija, pēc izcelsmes vairs nav militāri un valsts centriski, taču tiem ir nozīmīga ietekme gan uz indivīdu, gan uz kopienas pastāvēšanu.¹⁹

Tā kā indivīdi nepastāv nošķirti viens no cita, bet gan apvienojas kopienās, ir svarīgi drošības pētīšanā iedalīt “sabiedrības drošību”, ar mērķi iegūt vairākus detalizētus līmeņus analīzes

¹² Williams P.D., (2008). *'Security Studies: An Introduction'*. USA and Canada: Routledge. pp.5.

¹³ Booth K., (2007). *Theory of World Security*. United Kingdom: Cambridge University Press. pp 102..

¹⁴ Turpat, kur 12., 6.lpp.

¹⁵ Turpat, 7.lpp.

¹⁶ Turpat.

¹⁷ Sens A.; Stoett P. , (2010). *'International Security After the Cold War'*. In: Global Politics:Origins, Currents, Rirections. 4th ed. England: Nelson Education. pp.185.

¹⁸ Turpat, kur 12., 7.lpp.

¹⁹ Turpat, kur 17.lpp.

veikšanai: “individuālais, kolektīvās identitātes (birokrātiskās sistēmas, valstis, reģioni, civilizācijas) un starptautiskais”.²⁰ Pauls Viljams akcentē to, ka pēdējos gados uzmanību vairāk tiek pievērsta planētai Zemei, nevis uz cilvēku kopienām, kas dzīvo uz tās. No šīs perspektīvas tiek uzvērta nepieciešamība pēc tā, ka drošības politikām ir jāorientējas uz ekoloģiskām nozīmēm.²¹ Liela uzmanība ekoloģiskiem draudiem tiek pievērsta tāpēc, ka tiem ir pārrobežu raksturs un bieži vien cilvēku iespējas stāties pret šāda veida draudiem ir ierobežotas.

Drošības jēdziens tiek saprasts dažādi. Starptautisko attiecību pētīšanas pieejas piedāvā atšķirīgu skatījumu uz drošības konceptu. Pastāv vairākas drošības definīcija, taču joprojām nav izveidota vienota drošības jēdziena definīcija. Drošības koncepts ir piedzīvojis būtisku transformāciju, kā arī draudu izpratne ir palielinājusi savu nozīmi līdz ar Aukstā kara beigām, kad militārie draudi, ņemot vērā starptautiskās sistēmas sarežģītību, vairs nekļuva par vienīgiem un galvenajiem draudiem.

Darbā tiks apskatīta reģionālā organizācija un tajā notiekošie ar drošību saistītie procesi, līdz ar to ir nākamā apakšnodaļa būs veltīta “reģiona” un tajā notiekošo procesu skaidrošanai no teorētiskās perspektīvas. Reģiona koncepts ir fundamentāli svarīgs reģionālo process analizēšanā, tāpēc šī apakš nodaļa tiks pievērsta reģiona koncepta skaidrošanā. Ņemot vērā to, ka koncepts reģions plaši tiek izmantots vairākās nozarēs, šīs nodaļas mērķis ir apskatīt reģionu, kā vienību, kurā notiek politiska rakstura procesi un politisko aktieru mijiedarbības.

1.2.Reģions

Terminu “reģions” plaši izmanto vairākās zinātnēs, piemēram, bioloģijā, ģeogrāfijā, vēsturē. Taču reģiona konceptam ir nozīmīga loma arī starptautisko attiecību teorijās. Akadēmiķu vidū šo konceptu sāka attīstīt sešdesmitos gados, kas bija saistīta ar zinātnisku interesi par Eiropas Ekonomisko kopienu izveidi un to pirmajiem integrēšanas procesiem.²² Taču uzmanība šī koncepta detalizētai pētīšanai tika pievērsta tikai pēc Aukstā kara beigām. Pastāvot bipolarai starptautiskai sistēmai, lielvaru uzmanība tika vērsta uz globālā līmeņa problēmām. Jautājumi par iespējamām kara riskiem kļuva par prioritāriem, tādējādi vispārīgie drošības jautājumi palika ārpus dienaskārtības. Aukstā kara laikā, reģioni atradās lielvaru interešu sfērā, tāpēc par to nozīmību

²⁰ Williams P.D., (2008). 'Security Studies: An Introduction'. 1st ed. USA and Canada: Routledge. pp.7.

²¹ Turpat, 8.lpp.

²² Hurrell A., (1995). 'Regionalism in Theoretical perspective'. In: Fawcett L; Hurrell A. (ed), *Regionalism in World Politics: Regional Organization and International order*. 1st ed. United States: OXFORD University Press Inc., New York. pp.38-39.

starptautiskajā līmenī nevarēja novērtēt. Ar Aukstā kara beigām situācija būtiski mainījies. Notiekot nozīmīgām izmaiņām starptautiskajā sistēmā, reģioni piedzīvoja transformācijas gan raksturīgajās pazīmēs, gan to funkcionēšanas nozīmēs.²³ Attīstoties globalizācijas procesam, starptautisko attiecību vide kļuva daudz komplicētāka. Starptautiskajā vidē parādījās jauni aktieri, kā arī valstu dienaskārtībā parādījās jaunas problēmas, kurām Auksta kara laikā netika veltīta uzmanība.

Reģionu veidošanā par nozīmīgu faktoru kļūst globālā ekonomika un tehnoloģiskā attīstība. Globalizācijas un reģionalizācijas process ir cieši saistīti. Tiek uzskatīts, ka reģionālisma attīstība ir sava veida mehānisms, kas pasargā nacionālos spēlētājus no globalizācijas izraisītā spiediena. No tā izriet, ka reģionālisms ir saistīts gan ar nacionāliem aktieriem, gan ar starptautisko sistēmu. Reģionālisms un globalizācija ir ar starptautiskās struktūras izmaiņām saistītie procesi.²⁴ Jeb globalizācija ir reģionalizācijas virzošais spēks. Savukārt, Žaneta Ozoliņa uzsver, ka reģionu nozīmes palielināšana kā viena no starptautiskās politikas tendencēm norit paralēli pastāvošai starptautisko procesu globalizācijai.²⁵ “Reģioni tiek identificēti, kā ģeogrāfiskie apgabali, kuri veido patstāvīgo subjektu jeb veidojumu, kas var tik nošķirts kā starptautiskās sistēmas teritoriālā apakšsistēma”.²⁶

Zinātniskajā literatūrā esošajām “reģiona” definīcijām ir vairākas kopējās iezīmes. Bieži “reģionu” konceptualizē izmantojot ģeogrāfisko izvietojumu un tajā notiekošos sociāli-ekonomisko procesus. Barijs Buzans reģionu no drošības viedokļa definē kā: “situāciju, kurā starp valstīm, kam liktenis ir lēmis būt novietotām ģeogrāfiski tuvu citai ar citu pastāv noteikta un nozīmīga drošības attiecību apakšsistēma”.²⁷ Barijs Buzans un Ole Vīvers grāmatā “Regions and Power: the Structure of International Security” raksta, ka reģioniem ir jāsastāv no ģeogrāfiski koncentrētām kopām, kurām ir sava struktūra un kuras darbojas lielā sistēmā.²⁸ Endrjū Harels (Andrew Hurrell) uzvērā to, ka “ nav dabiski izveidotu reģionu, visi reģioni ir sociāli konstruēti,

²³ Väyrynen, R. (2003). Regionalism: Old and New. *International Studies Review*, 5(1), 26. Retrieved 8 April, 2015, from <http://www.jstor.org/stable/3186488>

²⁴ Turpat, 32.lpp

²⁵ Ozoliņa, Ž. (2000). Latvijas Drošības Politikas Reģionālie Aspekti. Rīga: Apgāds Izglītība.

²⁶ Harders, C & Legrenzi, M. (2013). Beyond Regionalism?: Regional Cooperation, Regionalism and Regionalization in the Middle East. [no place]: Ashgate Publishing. pp.16

²⁷ Buzan B. , (2000). *Cilvēki, valstis un bailes :problēmas, kas saistītas ar starptautiskās drošības izpēti periodā pēc aukstā kara*. Rīga: AGB. 183.lpp.

²⁸ Buzan B.; Waever O., (2003). 'The war is over'. In: (ed), *Regions and Powers: The Structure of International Security*. United Kindgom: Cambrigde University Press. pp.27.

un reģiona definīcijas ir atkarīgas no pētāmajiem jautājumiem”.²⁹ Nepastāv dabiski izveidoto reģionu, jo reģionu veidošana notiek globālo izmaiņu spiedienā.³⁰

Endrju Harels izmanto metoforu: “reģiona laiva”, ar to paskaidrojot, ka vienas reģiona valstis atrodas savstarpējā atkarībā vairākos nozaru jautājumos: ekoloģija, stratēģija un ekonomika. Tādēļ šīm valstīm ir svarīgi “atlikt malā nacionālo egoismu un domāt par jaunām sadarbības formām.”³¹ Pastāv uzskats, ka “reģioni ir politiskie un sociālie projekti, kurus izstrādāja paši cilvēki, lai aizsargātu un transformētu esošās struktūras, tāpēc tajā notiekošie procesi var būt arī neveiksmīgi attiecībā uz reģiona integrāciju.”³² Tie paši spēki un procesi, kuri veidoja reģionu, var būt arī par reģionu iznīcinošiem. Reģions tāpat, kā tas var tikt izveidots, tas arī var būt dezintegrēts jeb sabrukts, jo intergācija un dezintegrācija iet roku rokā, no “spill-over” efekta var gadīties “spill-back” efekts.”³³

Luks Van Langenove (Luk Van Langenhove) reģiona veidošanu saskata kā valstu centienus pasargāt no mūsdienu problēmām un izaicinājumiem, kā arī “reģions ir daudznozīmīgs koncepts, kuru definīcijas dažādība pat var būt pretrunā. Pēc Langenove, reģionu jāapskata plašāk nevis tikai ģeogrāfisku robežu ietvaros, jo reģioni ir “institucionālie fakti” un “reģions ir arī ideja”, kuri ir ne tikai sociāli izveidoti, bet arī izveidoti no diskursa, tas ir, reģioni izveidojās, tāpēc ka par tiem runāja.”³⁴ Langenovs uzsver, ka “reģioni eksistē, ja tos atzīst personas, kuras ir pilnvarotas pārstāvēt valsti vai organizāciju”, no tā seko ka reģioniem ir jābūt apveltītiem ar aktieru īpašībām (actorness properties, angļu val.).³⁵ Reģiona aktieriem vajadzētu noteikt kopējās vērtības un principus, identificēt, formulēt un saskaņot prioritātes un politikas, kā arī spēt efektīvi veikt pārrunas ar starptautiskās sistēmas aktieriem.³⁶

²⁹ Hurrell A., (1995). 'Regionalism in Theoretical perspective'. In: Fawcett L; Hurrell A. (ed), *Regionalism in World Politics: Regional Organization and International order*. 1st ed. United States: OXFORD University Press Inc., New York. pp.38-39.

³⁰ Hettne B., Soderbom F. , (2002). 'Theorising the rise of regionness'. In: Breslin S., Hughes C.H., Phillips N., Rosamond B. (ed), *New Regionalisms in the Global Political Economy*. 1st ed. USA and Canada: Routledge. pp.39.

³¹ Turpat, kur 29.

³² Turpat, kur 30., 38.lpp.

³³ Turpat.

³⁴ Landenhove L.V. , (2011). 'The Social Constructions of Regions'. In: (ed), *Building Regions: The Regionalization of the World Order*. United Kingdom: MPG Books Group. pp.65.

³⁵ Turpat, 69.lpp.

³⁶ Landenhove L.V. , (2011). 'The Social Constructions of Regions'. In: (ed), *Building Regions: The Regionalization of the World Order*. 1st ed. United Kingdom: MPG Books Group. pp.70.

Pēc Langenova, jebkurai ģeogrāfiskai telpai, kura tiek definēta kā reģions, ir jāizpildās trīs nosacījumiem: 1) ģeogrāfiskajā telpā ir jāiesaistās citiem aktieriem, kuri arī veidotu reģionu, 2) reģionam ir jāizveidojas par starptautiskās sistēmas aktieri; 3) cilvēki nodrošina reģiona darbību.³⁷

Reģioni tiek iedalīti divās grupās: fiziskie un funkcionālie. Galvenā atšķirīga starp fiziskiem un funkcionālajiem reģioniem ir valstu un robežas nozīmības pakāpe. Fiziskie ir reģioni, kuri ietver strikti noteiktās ģeogrāfiskās un stratēģiskās pazīmes, kuras ir skaidri redzamas. Fiziskajos reģionos valstis ir dominējošie spēlētāji, kas kontrolē teritoriju, militārās spējas un ekonomisko telpu. Turpretim, funkcionālie ir uz kultūru un vidi balstītie reģioni. Funkcionālo reģionu veidošanā var iesaistīties gan valstiskie, gan nevalstiskie aktieri un teritoriālā faktoriem (robežas) šāda veida reģionu veidošanā nav nepieciešamais priekšnoteikums.³⁸

Citādu interpretējumu fiziskiem un funkcionāliem reģioniem ir devis Manuels Kastells (Manuel Castell), kas ieviesa jaunus jēdzienus: “vietu telpa” un “plūsmu telpa.” M. Kastells norādīja, ka telpas tiek saprastas, kā lokālie veidojumi, kuri sakrīt ar fiziskām robežām. “Plūsmu telpa” pēc M. Kastela nozīmē “laika gaitā izveidotās materiālās organizācijas, kas darbojas caur plūsmām un tīkliem”.³⁹

Luise Fausetta (Luise Fawcett) uzvēra ka visi centieni, pasākumi un darbības, kuras ir adresētas uz vardarbīgu konfliktu likvidēšanu tiek izstrādāti un īstenoti tieši reģionālajā līmenī.⁴⁰

Apkopojot reģionu teorētiskās definīcijas no starptautisko attiecību zinātniskās disciplīnas, var secināt, ka viens no nozīmīgiem faktoriem reģionu identificēšanā ir ģeogrāfiskais faktors. Taču aplūkojot reģionu no politiskās dimensijas, ģeogrāfiskais izvietojums jeb fiziskās robežas nav vienīgais faktors, kas tiek ņemts vērā, lai identificētu reģionu. Pastāvot ģeogrāfiskām robežām, kas nodala reģionu no citiem reģioniem, ir jāizpildās iekšējām sociālām mijiedarbībām gan starp valstiskiem, gan nevalstiskiem aktieriem. Šīs sociālās mijiedarbības sākas ar pašu reģiona iekšienē notiekošo aktieru pašidentificēšanu un savā ziņā identitātes veidošanu, nozīmējot to, ka konkrētie aktieri apzinās, ka tie pieder pie viena konkrēta reģiona un beidzot ar aktivitātēm, kuru gaitā notiek aktieru sadarbība šī reģiona ietvaros.

Zinātniskajā literatūrā reģiona iekšienē notiekošos procesus skaidro ar “reģionālisma” un “reģionalizācijas” terminiem.

³⁷ Turpat, 71.

³⁸ Väyrynen, R. (2003). Regionalism: Old and New. *International Studies Review*, 5(1), 26-27. Retrieved 8 April, 2015, from <http://www.jstor.org/stable/3186488>.

³⁹ Turpat, 27.lpp.

⁴⁰ Williams, P.D. (2011). Regional Approaches to Conflict Management. In Crocker, C.A, Hampson, F.O & Aall, P (Eds), *Rewiring regional Security in a Fragmented World* (pp.49). USA: United States Institute of Peace.49.lpp.

Reģionālsimu var raksturot, kā “mijiedarbības procesu, kura gaitā valstiskas un nevalstiskas starptautiskās politikas vienības organizējas sociālā apvienībā, kura cenšas mobilizēt kopējā veidojumā nacionālos līdzekļus, lai reaģētu uz globāliem procesiem.”⁴¹ Ņemot vērā reģionālisma plašo jēdzienu, to analizē no četriem vienojošiem faktoriem: sociālais, ekonomiskais, politiskais un organizatoriskais.⁴² Par sociāli vienojošiem kritērijiem tiek uzskatīta tautība, rasa, valoda, reliģija, kultūra, vēsture un apziņa par kopējo mantojumu. Ekonomiskai faktors var nozīmēt tirdzniecību, kopēju tirdzniecības un/vai monetāro savienību veidošanu, kā arī citu šķēršļu likvidēšana, kas varētu ierobežot starpvalstu ekonomikas attīstības ierobežošanu. Politiskā vienotība nozīmē līdzības režīma veidā un ideoloģijā. Savukārt, organizacionāla vienotības faktors norāda uz to vai reģionā pastāv formālās institūcijas.⁴³

Endrjū Harels pamanīja, ka strādāt ar izplūdušu un daudzu fenomenu aprakstošu konceptu nav ērti, tāpēc viņš piedāvāja reģionālisma būtību iedalīt piecās kategorijās: reģionalizācija (*regionalization*), reģionālā izpratne un identitāte (*regional awareness and identity*); reģionālā starpvalstu sadarbība (*regional interstate co-operation*); valsts veicināta reģionālā integrācija (*state-promoted regional integration*); reģionālā vienotība (*regional cohesion*).⁴⁴ Taču izvērtējot katru no šīm kategorijām, var secināt, ka tie ir sava veida reģiona integrācijas posmi, kuru rezultātā tiek formēta reģionālā vienība.⁴⁵

Endrjū Harels atzīmē reģionālas izpratnes un identitātes posmu, kura laikā notiek piederības sajūtas atklāšana noteiktai kopienai, balstoties gan uz iekšējiem: sociāliem un kultūras faktoriem (vēsture, tradīcijas), gan uz ārējiem faktoriem, kas var izpausties kā ārējie draudi vai citi izaicinājumi. Nākamais posms ir reģionālā starpvalstu sadarbība. Šajā posmā notiek oficiālās pārrunas un vienošanu parakstīšana starp valstīm. E. Harels atzīmē, ka šajā posmā tiek gatavotas un koordinētas vienotas pozīcijas attiecīgos jautājumos ar mērķi gūt lielāku nozīmi starptautiskajās organizācijās vai forumos. Reģionālā sadarbība starp valstīm kļūst par platformu, kurā tiek apspriestas aktuāli jautājumi. Kā arī starpvalstu sadarbība reģionā attīsta iedzīvotāju labklājību, kas arī ir nozīmīgs katras valsts mērķis. Nākamais integrācijas posms ietver darbības, kuru laikā notiek valdības specifisku lēmumu pieņemšana ar mērķi vēl vairāk integrēties reģionā. Šādi ir preču, pakalpojumu un cilvēku kustību un brīvu pārvietošanos veicinošie pasākumi. Kā pēdējo posmu,

⁴¹ Ozoliņa, Ž. (2000). Latvijas Drošības Politikas Reģionālie Aspekti. Rīga: Apgāds Izglītība.

⁴² Fawcett, L & Hurrell, A. (1995). Regionalism in World Politics: Regional Organization and International Order. Oxford : Oxford University Press. Pp. 38.

⁴³ Turpat.

⁴⁴ Turpat, 39.lpp.

⁴⁵ Turpat, 44.lpp.

E.Harels norāda reģionālas vienotības izveidi. Šī reģionālā vienotība spēlē nozīmīgu lomu attiecībās starp valstīm un apkārtējo pasauli, kā arī tā ir vienība, kurai ir tiesiskais pamats veidot šajā reģionā politikas attiecībā uz dažāda veida jautājumiem. Reģionāliem veidojumiem ne tikai politiskā nozīmība paliek šo reģionu valstu iekšēja interese, bet tas arī ir nozīmīgs ārējiem valstiskiem un nevalstiskiem aktieriem. Ārējiem spēlētājiem var tikt radīti papildus izmaksas sadarbojoties ar reģiona valstīm, piemēram muitas tarifs uz tirdzniecības precēm un pakalpojumiem. Kā arī ārējiem spēlētājiem definējot savu politiku attiecībā uz kādu individuālo valsti ir jāreķinās ar kopējo reģionu nostāju un pozīciju.⁴⁶

Luks Van Langenove uzskata, ka reģionu veidošanas pamatā ir divi procesi: reģioni ir iedomājami (*imagined*) un tie visi ir veidoti institucionālā veidā.⁴⁷ Reģionu darbība var variēt dažādās formās: no sadarbības uz integrāciju, kuras rezultātā tiek veidota reģionālā organizācija, taču tās pastāvēšanai, un ir jāizpildās trim priekšnosacījumiem: jābūt vairāk par divām dalībvalstīm ģeogrāfiskajā tuvības telpā, jābūt ekskluzīvajai dalībai un reģionālai organizācijai ir jākalpo vairākiem mērķiem.⁴⁸ Reģionālisms ir ar reģionu saistīts koncepts. Reģionālisms ietver procesus, kuri notiek konkrētā reģiona telpā. Praksē, kā uzsver Endrjū Gemble (Andrew Gamble) reģionālisms ir valsts projekti, kas savā starpā šķērsojas ar globalizācijas procesu. Taču pastāv uzskats, ka globalizācija un reģionalizācij nav valsts projekti, bet gan sarežģīti procesi, kuru gaitā norisinās apmaiņas sociālā sfērā starp nevalstiskiem aktieriem.⁴⁹

Reģionālisms, tāpat kā reģiona veidošana, ir cieši saistīta ar globalizāciju, globālo ekonomiku un tehnoloģisko attīstību. Tiek uzskatīts, ka reģionālisma attīstība ir sava veida mehānisms, kas pasargā nacionālos spēlētājus no globalizācijas izraisītā spiediena. Tā kā reģionālisms, tāpat kā globalizācija, ir ar starptautiskās struktūras izmaiņām saistītie procesi, tad tam arī ir saikne ne tikai ar nacionālo līmeni, bet arī ar kopējo starptautisko sistēmu.⁵⁰ Reģionalizācija, “nav valsts veidotie projekti vai veidojumi, tie ir raksturoti kā sociālo apmaiņu

⁴⁶ Fawcett, L & Hurrell, A. (1995). *Regionalism in World Politics: Regional Organization and International Order*. Oxford : Oxford University Press. Pp.44

⁴⁷ Spielau, A. . (2013). *Roads to Regionalism: Concepts, Issues, and Cases*. In Striebinger et al (Eds), *Roads to Regionalism Genesis, Design, and Effects of Regional Organizations* (pp. 4). [no place]: Ashgate Publishing.

⁴⁸ Turpat.

⁴⁹ Gamble A. , (2014). 'Regional Blocs, World order and the New Medievalism'. In: Telo M. (ed), *European Union and New Regionalism: Competing Regionalism and Global Governance in a Post-Hegemonic Era*. 1st ed. United Kingdom: ASHGATE. pp.31.

⁵⁰ Väyrynen, R. (2003). Regionalism: Old and New. *International Studies Review*, 5(1), 32. Retrieved 8 April, 2015, from <http://www.jstor.org/stable/3186488>.

sarežģītie process, kas ietver sociālās mijiedarbības starp nevalstisko aktieru vidū”.⁵¹ “Reģionālisms kā valstu vadīts projekts, kura pamatā ir starpvalstu pārrunas un vienošanās”.⁵² Bjorns Hetne (Bjorn Hettne) un Frederiks Soberums (Frederik Soderbom) izšķir veco un jauno reģionālismu. Jaunais reģionālisms parādījās astoņdesmito gadu sākumā un bija saistīts ar globālās sistēmas izmaiņām, vecais reģionālisms parādījās piecdesmitos gados. Ar globālās sistēmas izmaiņām autori saprot izmaiņas “spēku līdzsvarā (no bipolaritātes uz multipolaritāti), Amerikas hegemonijas panīkumu, valstu savstarpējās atkarības palielināšana un globalizācijas attīstīšana, kā arī izmaiņas attieksmē pret ekonomiskās un politiskās sistēmas attīstību attīstošās un post-komunistiskajās valstīs.”⁵³ Jaunais reģionālisms ir uzskatāms par pasaules mēroga fenomenu. Vecais reģionālisms tiek raksturots ar “noslēgto būtību, ierobežotām iespējām politiskajā vienībām iekļauties vienā vai otrā reģionālajā procesā”.⁵⁴ Hetne un Soberbun identificē trīs reģiona veidošanas pakāpes. Pirmajā stadijā ir ”protoreģions”, kurā reģions ieņem fizisko formu. Otrajā stadijā tiek veidots reģions kā tāds, notiek starpvalstu sadarbība un integrācija, notiek reģionalizācijas process dažādās kultūras, ekonomikas, politikas un militārās nozares jomās. Trešā stadija parādās tad, “kad reģions sāk darboties kā veidojums ar atšķirīgu identitāti, kuram ir leģitimitāte un institucionālās spējas, kā arī ir izveidota sava lēmumu pieņemšanas struktūra, kas ir vairāk vai mazāk atbildīga reģionālai pilsoniskai sabiedrībai pārspējot vecās valstu robežas.”⁵⁵

Reģionalizācija “ir reģiona iekšienē notiekošais daudzdimensiju (ekonomikas, drošības, kultūras un vides) process, kas norit vienlaicīgi vairākos līmeņos.”⁵⁶ Ekonomiskā atkarība, institucionālās saiknes, politiskā uzticība un piederība kultūrai veidojas reģionalizācijas procesa rezultātā.⁵⁷ Pēc Ž. Ozoliņas, reģionalisms ir “mūsdienu starptautiskās politikas tendence, kuras gaitā valstis saskaņo savas intereses un meklē to īstenošanas kolektīvos līdzekļus”, tad reģionalizācija ir pats process, kura laikā politiskie spēlētāji apzināti veido reģiona veidošanas nosacījumus.⁵⁸ Reģionalizācijas procesa sekmīgumu nosaka vairāki faktori: “pārmaiņas (jaunu

51 Telò, M. (2013). *European Union and New Regionalism: Regional Actors and Global Governance in a Post-Hegemonic Era*. [no place]: Ashgate Publishing. 27.lpp.

52 Spielau, A. . (2013). *Roads to Regionalism: Concepts, Issues, and Cases*. In Striebinger et al (Eds), *Roads to Regionalism Genesis, Design, and Effects of Regional Organizations* (pp. 4). [no place]: Ashgate Publishing..

53 Hettne B., Soderbom F. , (2002). 'Theorising the rise of regionness'. In: Breslin S., Hughes C.H., Phillips N., Rosamond B. (ed), *New Regionalisms in the Global Political Economy*. 1st ed. USA and Canada: Routledge. pp.33.

54 Ozoliņa, Ž. (2000). *Latvijas Drošības Politikas Reģionālie Aspekti*. Rīga: Apgāds Izglītība. 42.lpp.

55 Harders, C & Legrenzi, M. (2013). *Beyond Regionalism?: Regional Cooperation, Regionalism and Regionalization in the Middle East*. [no place]: Ashgate Publishing. pp.16

56 Väyrynen, R. (2003). *Regionalism: Old and New*. *International Studies Review*, 5(1), 39. Retrieved 8 April, 2015, from <http://www.jstor.org/stable/318648839>.lpp.

57 Turpat.

58 Ozoliņa, Ž. (2000). *Latvijas Drošības Politikas Reģionālie Aspekti*. Rīga: Apgāds Izglītība.44.lpp.

reģionu veidošanās, starptautiskās sistēmas maiņa, tuvākās starptautiskās vides maiņa, politisko aktieru maiņa; stabilitātes (kopīgu spēles noteikumu izvirzīšana, interešu saskaņošana).”⁵⁹ Jaunās reģionalizācijas teorija, reģionu apskata daudz plašāk, ne tikai kā vienkāršu valstu sakopojumu.

Globalizācijas izraisītā spiediena ietekmē, notiek reģiona veidošanas procesi (reģionālisms) un vairāku līmeņu daudzdimensiju procesi (reģionalizācija), kuru gaitā starp reģiona aktieriem notiek mijiedarbība, kas izpaužas kā sadarbības veicināšanas pasākumi, piemēram pārrunas un/ vai vienošanās par kopīgiem jautājumiem un mērķiem un institūciju veidošana.

1.3.Reģionālā drošība un drošības komplekss

Iepriekšējās apakšnodalās tika aprakstīti jēdzienu “drošība” un “reģions” būtība. Ņemot vērā šī pētījuma objektu NVS kā reģionālo organizāciju, ir nepieciešams apkopot teorētisku materiālu par “reģionālo drošību”. Pēc Buzana, drošība tiek saprasta kā attiecību fenomēns, tāpēc tika piedāvāts reģionālais analīzes līmenis, ar mērķi detalizēti aprakstīt kā notiek mijiedarbība starp nacionālo līmeni un starptautisko. Buzans uzver, ka plaisai starp nacionālo un starptautisko līmeni nav jābūt, jo draudu esamība, un to lielāka izplatība mazākos attālumos, kā arī citi procesi veido iespaidu, kura rezultātā valstis sāk veidot veidojumus reģionālajā līmenī.

Buzans, uzsverot sāncensību un kopējo interešu savstarpējo atkarību, drošības kompleksu definē kā “valstu grupu, kuras pietiekami cieši saista notiekošie drošība apsvērumi, jo katras šīs valsts nacionālo drošību reāli nav iespējams aplūkot šķirti citu no citas”.⁶⁰ Nozīmīgu ieguldījumu reģionālās drošības teorijas izveidošanā un drošības kompleksu definēšanā ir snieguši Barijs Buzans un Ole Vīvers grāmatā “Regions and Powers”, kurā autori vērš uzmanību uz pēc Aukstā kara starptautisko sistēmu un tajā dominējošās teorētisko perspektīvu attīstību, kā arī izceļ reģionālo, kā nozīmīgo līmeni analīzes veikšanai. Drošības komplekss sastāv no reģionālās drošības modeļa un izskaidro reģionā notiekošos procesus, kas galvenokārt notiek “balstoties uz draudzīguma un naidīguma attiecībām starp reģiona vienībām, kas savukārt, padara reģionālo sistēmu atkarīgu no spēlētāju darbībām, nevis tikai no spēku līdzsvara, kas arī pierāda reģionālo drošības kompleksu saikni ar konstruktīvismu.”⁶¹ Autori atzīmē, ka “drošības reģioni veido apakšsistēmu, kurā vairākums drošības savstarpējo mijiedarbības notiek iekšēji; valstis baidās no

⁵⁹ Turpat, 45.lpp.

⁶⁰ Buzan B., (2000). *Cilvēki, valstis un bailes :problēmas, kas saistītas ar starptautiskās drošības izpēti periodā pēc aukstā kara*. Rīga: AGB. 186.lpp.

⁶¹ Buzan B., Waever O., (2003). 'Security complexes:a theory of regional security'. In: (ed),Regions and Powers. 1st ed. United Kingdom: Cambrigde University Press. pp.40.

kaimiņiem un veido alianses ar citiem reģionāliem aktieriem, pārsvarā robežas starp reģioniem ir ģeogrāfiski noteiktas”.⁶²

Kā Buzans un Vīvers skaidro savā grāmatā, radās nepieciešamība pēc lielākām drošības pētīšanas analīzēm, kurā centrālo lomu ieņem reģionālais līmenis, jo pētot tikai nacionālo un starptautisko drošību tiek izlaisti vairāki nozīmīgie procesi. Tas ir izskaidrojams ar to, ka nacionālo drošību pēc savas būtības nevar izskaidrot neņemot vērā attiecības ar cietiem spēlētājiem, jo nacionālās drošības studijas piedāvā skatījumu, kurā valsts ir centrālais elements un notiekošie procesi tiek aprakstīti bez speciālā konteksta. Drošība globālajā līmenī, pēc Buzāna un Vīvera ir “drīzāk tiekšanās, nevis realitāte, kas vairums valstīm rada problēmas un bažas.”⁶³ Savukārt, reģionālais ir “līmenis, kurā valstis vai citas vienības ir saistītas cieši savā starpā tā, ka to drošība vairs nevar skatīt nošķirti.”⁶⁴ Reģionālais līmenis savā ziņā ir vieta, kurā notiek mijiedarbība starp globālo un nacionālo līmeni, kā arī tā ir vieta, kurā notiek vairums notikumu.

Reģionālais drošības komplekss tiek definēts ar “ilgstošiem draudzīguma/naidīguma modeļiem”. Reģionālo drošības kompleksu ietekmē vairāki faktori, tādi kā starptautiskās sistēmas anarhiskā struktūra un spiediens, kas nāk no valstu ģeogrāfiskās tuvības.” Tika novērots, ka savstarpējās drošības mijiedarbības biežāk notiek starp tuvu izvietotām valstīm, nekā starp valstīm, kuras ir ģeogrāfiski atdalītas, jo draudi attīstās vairāk mazajās distancēs, nevis lielajās. ⁶⁵

Drošības kompleksā pastāv vēsturiskās un ģeogrāfiskās saiknes. Drošības kompleksus, kā min Barijs Buzans, var aplūkot gan no apakšas uz augšu, gan no augšas un apakšu. Pirmajā gadījumā valstis veidojas atsevišķu valstu mijiedarbībā, kuras procesā katra valsts aplūko apkārtējo vidi un izvērtē militāro un politisko draudu intensitāti, tā kā draudi spēcīgāk darbojas mazākos attālumos”, tad katras valsts interesēs kļūst reģionālā sadarbība ar tuvākajiem kaimiņiem. Mijiedarbības starp anarhiju un ģeogrāfiju veidojas, ja tiek aplūkots drošības komplekss no augšas uz apakšu, šajā gadījumā valstis saskaras ar drošības dilemmu.⁶⁶

Reģionālo drošības kompleksu nevar piemērot pie jebkuras valstu grupas. “valstu grupām vai citām vienībām ir jāpiemīt tādai savstarpējai drošības atkarības pakāpei, kas var nodrošināt šo valstu vai vienību savstarpējo saistību un atšķirt šīs valstis vai vienības no apkārtējiem drošības

⁶² Turpat, 41.lpp.

⁶³ Turpat, 43.lpp.

⁶⁴ Turpat.

⁶⁵ Buzan B., Waever O., (2003). 'Security complexes:a theory of regional security'. In: (ed),*Regions and Powers*. 1st ed. United Kingdom: Cambridge University Press. pp.45.

⁶⁶ Buzan B., (2000). *Cilvēki, valstis un bailes :problēmas, kas saistītas ar starptautiskās drošības izpēti periodā pēc aukstā kara*. Rīga: AGB. 187.lpp.

reģioniem.”⁶⁷ No tā izriet, ka reģionālais drošību komplekss ir starptautiskās sistēmas apakšstruktūra, kurā iekšējie notiekošie drošības procesi veicina valstu savstarpējo atkarību. Katrā reģionālajā drošības kompleksā notiek atšķirīgi procesi, kas padara katru drošības kompleksu par atšķirīgu no citiem drošības kompleksiem. Tāpat kā reģions, drošības komplekss ir sociāli konstruēts, jo tajā pastāv aktieru savstarpējā iedarbība. Tieši aktieri ir tie, kas paši integrējas un izvirza prioritātes drošības jautājumos.

Nozīmīga reģionālo drošības kompleksu sastāvdaļa, kas nosaka to raksturu ir definēt ar divu veidu attiecībām: spēku līdzsvars un draudzīguma/naidīguma modelis. Reģionālais drošības komplekss ir starptautiskās sistēma samazinātais modelis, līdz ar to drošības kompleksu ir iespējams analizēt no polaritātes viedokļa: unipolārs, bipolārs, multipolārs. Otrais nozīmīgais komponents ir draudzīguma un naidīguma attiecības, kam starptautisko attiecību teorijās tika pievērsta mazāka uzmanība nekā varas konceptam. Taču izpētot, tiek secināts ka draudzīguma un vai naidīguma attiecības izriet no varas attiecībām. Draudzīguma un naidīguma attiecību pamatā ir vēsturiski izveidotās starpvalstu attiecības, taču pastāv arī citi faktori, kas ietekmē attiecību dinamiku: kultūra, reliģija, ģeogrāfija. un tādējādi tās kļūst arī par sociāli konstruētiem.⁶⁸ Barijs Buzans par draudzīguma attiecībām sauc attiecības, kuras ir balstītas uz “īstu un patieso draudzību un cerībām uz protekciju un atbalstu”, par naidīguma attiecībām, autors definē tādas attiecības, kurās “valda aizdomas un bailes”.⁶⁹ Barijs Buzans paskaidro, ka draudzīguma un naidīguma modeļi izriet no specifiskiem jautājumiem, tādiem kā “robežstrīdi, intereses ar etniski radnieciskiem iedzīvotājiem un ideoloģiska rakstura grupējumiem, vēsturiskās pozitīvās vai negatīvās saites.”⁷⁰

“Drošības komplekss pastāv neatkarīgi no tā, vai tajā iesaistītie subjekti to atzīst vai ne.”

⁷¹Buzans arī novēroja to, ka “parasti valstis daudz vairāk apzinās draudus, kurus tām rada citi, nevis tos, kurus tās rada citiem.”⁷²

Pamatojoties uz draudzīguma un naidīguma attiecībām noteiktā ģeogrāfiskajā reģionā, Barijs Buzans definē “drošības kompleksu”. Barijs Buzans un Ole Vīvers iedalīja četrus analīzes līmeņus reģionālā drošības kompleksa pētīšanā. Pirmais analīzes līmenis ir valstu iekšpolitiskais. Šajā analīzes līmenī tiek pētītas valstu iekšpolitiskā stabilitāte. Valsts ievainojamības pakāpe definē

⁶⁷ Turpat, kur 65, 47-48.lpp.

⁶⁸ Buzan B., Waever O., (2003). 'Security complexes:a theory of regional security'. In: (ed),*Regions and Powers*. 1st ed. United Kingdom: Cambridge University Press. pp.49-50.

⁶⁹ Buzan B. , (2000). *Cilvēki, valstis un bailes :problēmas, kas saistītas ar starptautiskās drošības izpēti periodā pēc aukstā kara*. Rīga: AGB. 185.lpp.

⁷⁰ Turpat, 186.lpp.

⁷¹ Turpat.

⁷² Turpat.

to, kādus draudus drošībai tā jāpacieš. Otrais analīzes līmenis ietver starpvalstu attiecību pētīšanu. Trešais līmenis analizē konkrēta reģiona attiecības ar kaimiņu reģioniem. Neskatoties uz to, ka reģiona drošības kompleksa pētīšanā centrālā loma pieder iekšējo savstarpējo mijiedarbības procesu pētīšana reģiona iekšienē, parādās nepieciešamība arī pētīt saiknes ar citiem reģioniem, jo ārējiem procesiem un globālām lielvarām un reģioniem ir ietekme uz citiem reģioniem. Ceturtais līmenis pēta globālo varu ietekmi reģionā jeb savstarpējo iedarbību starp globāliem un reģionāliem drošības struktūrām.⁷³

Pateicoties tam, ka reģionāliem drošības kompleksiem ir ārējās robežas, kas atdala konkrētu kompleksu no citiem, kā arī pastāv iekšējās struktūras, reģionālos drošības kompleksus un tajā notiekošās izmaiņas un dinamikas var novērtēt pēc četrām pazīmēm, kas tajā pašā laikā ir reģionālo drošības kompleksu struktūras būtiskās sastāvdaļas. Pirmais, robežas. Otrais, anarhiskā struktūra, kas paredz, ka lai veidotos reģionālam drošības kompleksam ir nepieciešami divas vai vairākas autonomas vienības. Trešais, polaritātes, kas ietver varas sadalīšanu starp vienībām. Ceturtais ir drošības un naidīguma modelis.⁷⁴

Reģionālos drošības kompleksus var iedalīt pēc to iespējamās evolūcijas: 1) status quo saglabāšana, kas nozīmē, ka būtisku izmaiņu drošības kompleksu struktūrās nav; 2) iekšējās transformācijas, kas nozīmē to, ka izmaiņas struktūrās parādās sakarā ar izmaiņām no reģiona ārpusē. Šajā situācijā, izmaiņas var notikt anarhiskā struktūrā, polaritātē un draudzīguma/naidīguma modelī; 3) ārējās transformācijas nozīmē reģionālā drošības kompleksa robežu izmaiņas – paplašināšana vai samazināšana jeb reģionālā drošības kompleksa dalībvalstu skaita izmaiņas.⁷⁵

Nemot vērā augstākminētos struktūras un evolūcijas parametrus, tiek iedalīti reģionālie drošības kompleksi pēc to veidiem. Buzans un Vīvers izšķir četrus reģionālo drošības kompleksu veidus: standarta, centrētie, lielvaru un „superkompleksi”. Standarta reģionālais drošības komplekss ir saistīts ar Vestfāles sistēmu, kurā pastāv divi vai vairāki varas centru, un kuras dienaskārtībā dominēja militārie un politiska rakstura jautājumi. Pie standarta veida tiek attiecināti tādi reģionālie drošības kompleksi, kuri pēc savas struktūras ir anarhiski, to polaritāte var variēt no unipolaritātes līdz multipolaritātei un to drošības politikas centrālais elements ir varas attiecības reģionā, kurās var pastāvēt sāncensības, balansēšanas, alianšu veidošanas modeļi.⁷⁶

⁷³ Turpat, kur 68, 53.lpp.

⁷⁴ Buzan B., Waever O., (2003). 'Security complexes:a theory of regional security'. In: (ed),*Regions and Powers*. 1st ed. United Kingdom: Cambridge University Press. pp. 53.

⁷⁵ Turpat.

⁷⁶ Turpat, 55.lpp.

Centrētie reģionālie drošības kompleksi iedalās vēl trijos apakš veidos. Pirmajiem diviem centrēto reģionālo drošības kompleksu veidiem ir kopīga iezīme – tos vieno “unipolaritāte, kurā globāla līmeņa vara ir dominējošā un reģionālām varām nav attiecīgā spēka definēt citu reģionālo polu.”⁷⁷ Savukārt, trešais centrēto drošības kompleksu veids ir pavisam atšķirīgs no pirmajiem diviem, jo tā pamatā reģiona integrācija notiek ar institūciju palīdzību, nevis ar vienu varu.⁷⁸

Apkopojot teorētisko materiālu par reģionāliem drošības kompleksiem un reģionos notiekošajiem procesiem, darba autore izvirza piecus kritēriju, pēc kuriem tiks analizēts NSV kā reģionālais drošību komplekss. Pirmais, vēsturiskās saiknes. Buzans un citu autori aprakstot reģionu pazīmes ir izcēlušī valstu vēsturisko pagātni, kas nostrādā kā vienojošs elements un tādejādi sekmē konkrētu valstu grupu vai apvienību identificēšanai kā daļu no vienota veidojuma. Otrais, draudzīguma/naidīguma modelis, ar ko B.Buzans skaidro reģionālo drošības kompleksu. Valstu integrācija veiksmīgi norisināsies tādā reģionālajā drošības kompleksā, kurā pastāv draudzīgas attiecības. To var izskaidrot ar to, ka pastāvot draudzīgām attiecībām valstis savā starpā uzticas un nepieciešamības gadījumā tām ir garantija, ka citas valstis spēs palīdzēt. Trešais faktors, pēc kura tiks analizētas NVS integrāciju tendences, ir reģionālais spēku līdzsvars. Ņemot vērā Buzana pausto, ka reģionālais drošības komplekss ir starptautiskās sistēmas samazinātais modelis, tad tajā tāpat kā starptautiskajā sistēmā ir izveidojies spēku līdzsvars. Spēku līdzsvara modelis ir īpaši svarīgs pētot integrāciju procesus drošības kompleksa ietvaros, jo tas izskaidro valstu attiecības un lielvaru nozīmi. Ceturtais faktors paredz analīzes veikšanu par reģiona iekšējām izmaiņām. Pēc šī faktora tiks analizēts institūciju veidošanas valstu kopējo nostāju harmonizēšana un specifisku lēmumu pieņemšanas process. Piektais faktors ir reģiona ārējās izmaiņas, kas paredz reģionālās drošības kompleksa ārējo robežu izmaiņas.

⁷⁷ Turpat.

⁷⁸ Turpat.

2. PĒTĪJUMA METODOLOĢIJA

Darba izvirzītais mērķis ir izpētīt integrācijas procesu NVS kā reģionālās drošības kompleksa telpā. Darba izpētes jautājums ir kā Krievijas Federācijas reģionālās ārpolitikas mērķi un prakse ir ietekmējusi Neatkarīgo Valstu Sadraudzības kā reģionālās drošības kompleksa integrāciju? Darbā tiek izvirzīta hipotēze: Krievijas vēlme dominēt reģionā ir negatīvi ietekmējusi Neatkarīgo Valstu Sadraudzības integrācijas procesu. Lai sasniegtu mērķi, atbildētu uz izpētes jautājumu un pierādītu hipotēzi tika izvirzīti vairāki uzdevumi:

1. Izpētīt NVS attīstības vēsturiskos notikumus (notikumu hronoloģiju) sākot ar 1991. gadu līdz 2014. gadam.
2. Izanalizēt Krievija mērķus NVS telpā laika posmā no 2000. gada līdz 2014. gadam, kas ir saistīti ar V.Putina prezidentūras laiku.
3. Pamatojoties uz teorētiskās daļas reģiona un drošības kompleksa integrācijas veicinošiem un kavējošiem faktoriem, aprakstīt NVS telpā notiekošos integrācijas un dezintegrācijas procesus. NVS kā reģionālā drošības reģiona integrāciju tendences tiks analizētas pēc pieciem faktoriem: vēsturiskās saiknes; draudzīguma/naidīguma modelis; reģionālais spēku līdzsvars; reģiona iekšējās izmaiņas un reģiona ārējās izmaiņas.
4. Veikt secinājums par Krievijas ietekmi NVS telpā.

Darbā tiks izmantotas kvalitatīvās analīzes metodes. Tiks pētīta NVS kā reģionālās organizācijas attīstība, tiks analizēti notikumi. Tiks pētītas Krievija īstenotā ārpolitikas prakse un tās intereses reģionā.

3. NVS ATTĪSTĪBA

Šī darba mērķis ir izpētīt integrācijas procesus NVS telpā, tāpēc ir svarīgi apskatīt kādi notikumi un integrēšanas procesi notika visā NVS pastāvēšanas laikā, sākot no 1991. izveidošanas gada līdz 2014. gadam. Šī nodaļa sniegs ieskatu par galvenajiem NVS veidošanas notikumiem. Pastiprināta uzmanība tiks veltīta ar drošību saistītiem jautājumiem.

1991. ir NVS organizācijas dibināšanas gads. Baltkrievijas, Krievijas un Ukrainas valstu vadītāji vienojās par Neatkarīgo Valstu Sadraudzības (NVS) izveidi 1991.gadā 8.decembrī. Tajā pašā gadā 21. decembrī, oficiāli tika parakstīts protokols, kas noteica, ka NVS sastāvam pievienojas jaunas valstis: Azerbaidžānā, Armēnija, Baltkrievija, Kazahstāna, Kirgizstāna, Moldova, Krievija, Tadžikistāna, Turkmenistāna, Uzbekistāna un Ukraina.⁷⁹ Pēc PSRS sabrukuma, viens no galvenajiem drošības izaicinājumiem kļuva kodolieroču jautājums. Kodolieroču esamība bijušo padomju republiku teritorijās kļuva par faktoru, kas mudināja Baltkrieviju, Kazahstānu, Krieviju un Ukrainu parakstīt vienošanos par kopīgiem pasākumiem attiecībā uz kodolieroču kontroli. Vienošanās paredzēja, ka augstāk minētās valstis ar mērķi stiprināt starptautisko drošību, turpmāk neizplatīs kodolieročus un stingri ievēros apņemšanās tos likvidēt līdz 1992. gada 1.jūlijam.⁸⁰ Taču pilnībā šis jautājums tika noregulēts tikai pēc pieciem gadiem.⁸¹ 1991. gadā etnisku attiecību problēmu dēļ izcēlās konflikts starp Armēniju un Azerbaidžānu Kalnu-Karabaha teritorijā.⁸²

1992.gads ir raksturojams kā NVS institūciju izveidošanas gads. 1992. gadā notika vairāku vienošanu parakstīšana saistībā ar ekonomiskiem jautājumiem un kopējiem sadraudzības darbības principiem. Piemēram, valstis vienojās par sadarbību tirdzniecības un ekonomikas jautājumos un par muitas politikas principiem. 15. maijā tika parakstīta vienošanās par saimnieciskās tiesas izveidi, kurai vēlāk nomainīja nosaukumu uz "Neatkarīgo Valstu Sadraudzības Ekonomiskā Tiesa." Tika parakstītas vienošanās tādu integrāciju veicinošajos jautājumos, kā vienota valūta un regulējumi vīzu jautājumos.⁸³ Februārī valstu līderi pieņēma deklarāciju par sadarbības principu

⁷⁹ Официальный Сайт Исполнительного Комитета СНГ. *Устав Содружества Независимых Государств*. Skatīts: 25.04.2015., <http://www.cis.minsk.by/page.php?id=180>

⁸⁰ Законодательство Стран СНГ. *Соглашение о совместных мерах в отношении ядерного оружия*. Skatīts: 25.04.2015 http://www.base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=27062

⁸¹ Richard, S. & Webber, M. (1993). The Commonwealth of Independent States, 1991-1998: Stagnation and Survival. *Europe-Asia Studies*, 51(3), 382. Skatīts: 30.05.2015 <http://www.jstor.org/stable/153688>

⁸² International crises group. (2011). *Armenia and Azerbaijan: Preventing War*. Skatīts: 30.04.2015 <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/caucasus/B60%20Armenia%20and%20Azerbaijan%20---%20Preventing%20War.pdf> pp.3.; Central intelligence agency. (n.d.). *The World Factbook*. Skatīts: 01.05.2015 <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/aj.html#Issues>

⁸³ Экономический Суд СНГ. *История Суда*. Skatīts: 01.05.2015 <http://sudsng.org/about/history/>

ievērošanu NVS ietvaros. Šo deklarāciju parakstīja visu valstu līderi, tādējādi apņēmoties ievērot vairākus principus: uzņemties visas saistības, kuras izriet no parakstītiem dokumentiem par NVS izveidi; neiejaukšanas citu NVS dalībvalstu iekšlietās; cienīt teritoriālo integritāti; ievērot starptautiskus standartus pamatbrīvību un cilvēktiesību jomā, tai skaitā mazākumtautību tiesības; objektīvas informācijas pārraidi masu medijos. Svarīgi ir atzīmēt, ka šajā deklarācijā par nozīmīgu principu tika definēta konfrontācijas nepieļaušana starp tautām un valstīm, kā arī valstu līderi, parakstot deklarāciju apņēmās izveidot mehānismus, kas paredzētu sankciju piemērošanu tām valstīm, kuras šos principu neievēros.⁸⁴ Taču praksē, NVS organizācijas ietvaros šī principi netika īstenoti. Tam par piemēru ir vairāki konflikti starp tautām un valstīm. Mēnesi pēc deklarācijas parakstīšanas, eskalējās Piedņestras konflikts.⁸⁵ 1992. gadā NVS valstu līderi parakstīja līgumu par Kolektīvo drošību, kurš stājās spēkā 1994. gadā.⁸⁶

1993. gada janvārī Minskā notika samits, kurā valstu līderi pieņēma NVS hartu. Hartā tika noteikti Sadraudzības mērķi, uzdevumi un darbības principi, Sadraudzības kompetences un valstu savstarpējās sadarbības jomas. Drošības jomā tika paredzēts, ka draudu gadījumos nekavējoties tiek īstenotas starpvalstu konsultācijas ar mērķi koordinēt pozīcijas un nepieciešamības gadījumā pieņemt lēmumu par miera uzturēšanas operāciju īstenošanu, un bruņoto spēku izmantošanu. Taču valstu starpā vienbalsības par hartā noteiktiem jautājumiem nebija. Divām valstīm, Moldovai un Baltkrievijai, bija pretenzijas, kuru dēļ Hartā tika pievienotas atrunas. Moldova atteicās piedalīties jautājumos par kolektīvo drošību un sadarbību militāri politiskajā jomā. Savukārt, Baltkrievija izteica prasību neļaut citu NVS dalībvalstu militārā spēka izvietošanu un izmantošanu Baltkrievijas Republikā bez Baltkrievijas Augstākās Padomes atļaujas. Baltkrievija precizēja, ka konfliktu un strīdu gadījumos, ar Hartā minētajiem “visiem iespējamiem pasākumiem” Baltkrievija saprot iespējamus nemilitāra rakstura pasākumus, kuri notiks saskaņā ar vispārpieņemtajiem principiem un starptautisko tiesību normām. Turklāt Baltkrievija uzskatīja, ka daži jautājumi par organizācijas konsultatīvo komiteju un par aizsardzības ministru padomi ir nepieciešami precizējumi.⁸⁷ Divas valstis, Turkmenistāna un Ukraina NVS Hartu neratificēja, tāpēc šīm valstīm nav oficiālā

⁸⁴ 1992. gada 14. februāra Deklarācija par sadarbības principu ievērošanu NVS ietvaros. Minska.

⁸⁵ Jos boonstra senior researcher, democratisation programme, fride. Moldova, Transnistria and European Democracy Policies . Skatīts: 01.05.2015 http://fride.org/download/COM_Moldav_ENG_feb07.pdf ;

⁸⁶ Организация Договора о коллективной безопасности. Общие сведения Skatīts: 01.05.2015 <http://www.odkb.gov.ru/a/a.htm>

⁸⁷ Официальный Сайт Исполнительного Комитета СНГ. Устав Содружества Независимых Государств. Skatīts: 08.04.2015 <http://www.cis.minsk.by/page.php?id=180>

dalībvalsts statusa. 2005. gada 5. augusta samītā, Turkmenistāna paziņoja, ka piedalīsies NVS kā asociētā locekle.⁸⁸

1993. gadā deviņas valstis parakstīja līgumu par Ekonomiskās Savienības un Eirāzijas metāla un ogļu apvienības izveidi. Ekonomiskās Savienības līgums sastāvēja no Juridiskām vadlīnijām kopīgās ekonomiskās telpas izveidē. Līguma valstīm tika paredzēta brīva preču, pakalpojumu, darbaspēka un kapitāla plūsma, kā arī saimnieciskās darbības harmonizācija un regulēšana, un uzņēmumu attīstīšanai labvēlīgu apstākļu izveidošana.⁸⁹ Eirāzijas metāla un ogļu apvienība izrādījās par neveiksmīgu projektu un 2003. gadā visu NVS valstu līderi parakstīja protokols par tās darbības pārtraukšanu.⁹⁰ Par Sadraudzības jauno dalībvalsti kļuva Gruzija. 1993. gadā Līgumam par Kolektīvo drošību pievienojās Azerbaidžāna, Baltkrievija un Gruzija.⁹¹

1994. gadā valstis parakstīja vienošanos par brīvās tirdzniecības zonas izveidi, bet esošās bilaterālās attiecības saistībā ar brīvās tirdzniecības režīmu starp Krieviju un katru NVS valsti atsevišķi nezaudēja savu spēku.⁹² Visas NVS valstis parakstīja NATO programmu "Sadarbība Mieram" (*Partnership for Peace* – angļu val.).⁹³ Šīs programmas mērķis ir attīstīt un veicināt bilaterālu sadarbību starp NATO un Eiro-Atlantiskā reģiona partnervalstīm, "sniedzot iespēju veidot partnervalstīm individuālas attiecības ar NATO, izvēloties sadarbības prioritātes."⁹⁴ Kolektīvās drošības līgums stājās spēkā 1994. gadā un ir spēkā līdz 1999. gadam.

1995. gadā Baltkrievija un Krievija parakstīja vienošanos par Muitas savienības izveidi, kurai vēlāk pievienojās Kazahstāna, Kirgizstāna un Tadžikistāna.⁹⁵ Janvārī Baltkrievija un Krievija parakstīja vienošanos par raķešu uzbrukumu brīdinājuma sistēmas būvniecību Baltkrievijas teritorijā. Vienošanās paredz, ka visus izdevumus sedz Baltkrievijas puse, savukārt Krievija

⁸⁸ Новости Казахстана. (2010). Президент Туркменистана впервые не примет участие в саммите СНГ. Skatīts: 8.04.2015 <http://www.nur.kz/170596.html>

⁸⁹ Страны СНГ. Содружество Независимых Государств. Skatīts: 03.05.2015 <http://www.cisstat.com/rus/ciscountry1.htm>

⁹⁰ Законодательство России. Решение совета глав правительств СНГ о порядке прекращения деятельности междоусударственного Евроазиатского объединения угля и металла. Skatīts: 04.05.2015 <http://russia.bestpravo.ru/fed2003/data06/tex21425.htm>

⁹¹ Организация Договора о коллективной безопасности. Структура ОДКБ. Skatīts: 03.05.2015 <http://www.odkb-csto.org/structure/>

⁹² Правова поддрержка. Соглашение стран СНГ "О создании зоны свободной торговли". Skatīts: 03.05.2015 http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_3635/

⁹³ North Atlantic Treaty Organization. Signatures of Partnership for Peace Framework Document. Skatīts: 05.05.2015 http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_82584.htm

⁹⁴ North Atlantic Treaty Organization. The Partnership for Peace programme. Skatīts: 05.05.2015 http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50349.htm

⁹⁵ Евразийская экономическая комиссия. Соглашение о Таможенном союзе между Российской Федерацией и Республикой. Skatīts: 05.05.2015 http://www.tsouz.ru/DOCS/INTAGRMENTS/Pages/Dogovor_06011995.aspx

piedāvā Baltkrievijai mācību vajadzībām izmantot Krievijas militāros poligonus.⁹⁶ 1995. gadā KLDO dalībvalstis parakstīja koncepciju par kolektīvo drošību.⁹⁷ Pēc mēneša Krievija un Armēnija paraksta vienošanos par Krievijas militārās bāzes izvietojumu Armēnijā.⁹⁸

1996. gadā NVS ietvaros tika pieņemti lēmumi finanšu jomā: valūtu savstarpējā konvertējamība, kas tika parakstīts bilaterālo attiecību formātā starp Krieviju un Baltkrieviju, Kazahstānu, Turkmenistānu, Uzbekistānu un Kirgizstānu. NVS valstu vadītāju padomē pieņēma vairākus lēmumus: par miera uzturēšanas kolektīvo spēku atrašanās konflikta zonā Abhāzijā; lēmums par kopējiem pasākumiem organizētās noziedzības apkarošanā; lēmums par valstu iekšlietu ministru padomes izveidi un vienošanās par robežsardzes sadarbību.⁹⁹

1997. gadā parakstīts līgums par Krievijas un Baltkrievijas savienības valsts izveidi.¹⁰⁰ Notika GUAM organizācijas veidošanas pirmais posms. GUAM mērķis ir veidot un attīstīt daudzpusējās attiecības ekonomiskas un transportu sakaru jomā, kā arī sadarboties ar ES valstīm un stiprināt reģionālo drošību.¹⁰¹ Portugālē tika izveidota Eiro-Atlantijas partnerības padome, kuras mērķis ir veicināt konsultācijas sadarbības jomā starp NATO un Centrālās un Austrumeiropas un NVS valstīm. Par tās dalībvalstīm kļuva visas NVS valstis.¹⁰²

1998. gadā Krievijas ekonomika pieredzēja strauju lejupslīdi. NVS valstu līderi, 1998. gadā NVS valstu līderi panāca vairākas vienošanās militārajā jomā, par sociālajām garantijām, par bez vīzu režīmu un par citiem ar migrāciju saistītiem jautājumiem.¹⁰³ 1999. gadā Baltkrievija, Kazahstāna, Kirgizstāna, Krievija un Tadžikistāna parakstīja līgumu par Muitas savienību un

⁹⁶ ПРАВОВОЙ ДЕПАРТАМЕНТ МИД РОССИИ. *Соглашение*. Skatīts: 09.05.2015
http://www.mid.ru/BDOMP/spd_md.nsf/0/E094A83C0BF260843257E36002E2B2A#

⁹⁷ Организация Договора о коллективной безопасности. *Концепция коллективной безопасности государств - участников договора о коллективной безопасности*. Retrieved Skatīts: 09.05.2015
<http://www.dkb.gov.ru/b/azc.htm>

⁹⁸ Правовой Департамент Мид России. *Договор* Skatīts: 09.05.2015
http://www.mid.ru/bdomp/spd_md.nsf/0/21949F74268A420743257E36002E2AF4

⁹⁹ Единый реестр правовых актов и других документов Содружества Независимых Государств. *РЕШЕНИЕ о пребывании Коллективных сил по поддержанию мира (КСПМ) в зоне конфликта в Абхазии, Грузия*. Skatīts: 09.05.2015 <http://cis.minsk.by/reestr/ru/index.html#reestr/view/text?doc=607>; Интернет-портал СНГ. *Перечень документов, принятых на заседании Совета глав государств СНГ*. Skatīts: 09.05.2015 <http://e-cis.info/page.php?id=19683>

¹⁰⁰ Правовой Департамент Мид России. *ДОГОВОР о Союзе Беларуси и России*. Skatīts: 09.05.2015
http://www.mid.ru/bdomp/spd_md.nsf/0/6B757FF3FF40AF1B43257E36002E0B3D

¹⁰¹ Guam: organization for democracy and economic development. *Организация за демократию и экономическое развитие - ГУАМ*. Skatīts: 09.05.2015 <http://guam-organization.org/node/240>

¹⁰² Министерство Иностранных Дел Российской Федерации. *Совет Евроатлантического партнерства*. Skatīts: 10.05.2015 <http://www.mid.ru/bdomp/ns-dos.nsf/8aa6d005cdf4b79432569e70041fdc5/432569d800223f34c325700c004e8ea7!OpenDocument>

¹⁰³ Интернет-портал СНГ. *ПЕРЕЧЕНЬ ДОКУМЕНТОВ, принятых на заседании Совета глав правительств Содружества Независимых Государств*. Skatīts: 10.05.2015 <http://e-cis.info/page.php?id=7586>

Vienotu Ekonomisko telpu.¹⁰⁴ 1999. gadā apritēja pieci gadi no Kolektīvās drošības līguma parakstīšanas brīža, tāpēc, lai pagarinātu līgumu uz nākamajiem pieciem gadiem, valstīm bija jāparaksta līguma darbības pagarinājuma protokolu. Šī līguma pagarinājuma protokolu atteicās parakstīt Azerbaidžāna, Gruzija un Uzbekistāna.¹⁰⁵ 2000. gadā Baltkrievija, Kazahstāna, Kirgizstāna, Krievija un Tadžikistāna parakstīja līgumu par Eirāzijas Ekonomiskās Kopienas izveidi.¹⁰⁶ Ar NVS valstu vadītāju padomes lēmumu 2000. gadā tika izveidots Anti teroristiskais centrs.¹⁰⁷

2001. gadā Kazahstāna, Ķīna, Kirgizstāna, Krievija, Tadžikistāna un Uzbekistāna izveidoja Šanhajas sadarbības organizāciju.¹⁰⁸ 2002. gadā valstu sadarbība kolektīvās drošības līguma ietvaros noveda pie nepieciešamības izveidot jaunas institūcijas, tāpēc Kišiņevā tika parakstīta Kolektīvās Drošības Organizācijas harta. Par jaunās reģionālās drošības organizācijas dalībvalstīm kļuva Armēnija, Baltkrievija, Kazahstāna, Kirgizstāna, Krievija un Tadžikistāna.¹⁰⁹ 2003. gadā Baltkrievija, Kazahstāna, Krievija un Ukraina parakstīja vienošanos par Vienotas ekonomiskās telpas izveidi. 2004. gadā notika pirmās militārās mācības KDLO ietvaros.¹¹⁰ 2005. gadā tika izveidotas vairākas jaunas institūcijas. Starp tām parādījās Tieslietu ministru padome, Finanšu kontroles padome, Jauniešu Padome un citas. Laika periodā no 2005. gada līdz 2007. gadam notika vairākas ekonomiska rakstura sadarbības. 2006. gadā tika novērotas strauji cenas kāpumi uz Krievijas gāzes cenām. 2007. gadā KDLO ietvaros tika parakstīta vienošanās par miera uzturēšanas darbību.¹¹¹ 2007. gadā tika izstrādāta NVS tālākās attīstības koncepcija. Jāatzīmē, ka, ja NVS veidošanas pirmsākumos par galvenajām prioritātēm bija sadarbība miera un drošības

¹⁰⁴ Евразийская экономическая комиссия. *ДОГОВОР о Таможенном союзе и Едином экономическом пространстве*. Skatīts: 10.05.2015 http://www.tsouz.ru/DOCS/INTAGRMENTS/Pages/Dogovor_26021999.aspx

¹⁰⁵ Организация Договора о коллективной безопасности. *Протокол о продлении Договора о коллективной безопасности*. Skatīts: 10.05.2015 http://www.odkb-csto.org/documents/detail.php?ELEMENT_ID=1270

¹⁰⁶ Евразийское Экономическое Сообщество. *ДОГОВОР об учреждении Евразийского экономического сообщества*. Skatīts: 10.05.2015 <http://evrazes.com/docs/view/3>

¹⁰⁷ Антитеррористический центр государств-участников Содружества Независимых Государств. ([по date]). *Об АТЦ СНГ*. Skatīts: 10.05.2015 <http://www.cisatc.org/132>

¹⁰⁸ The Shanghai Cooperation Organization. *Краткие сведения о ШОС*. Skatīts: 10.05.2015 <http://www.sectsco.org/RU123/brief.asp>

¹⁰⁹ Организация Договора о коллективной безопасности. *Структура ОДКБ*. Skatīts: 10.05.2015 <http://www.odkb-csto.org/structure/J>

¹¹⁰ Организация Договора о коллективной безопасности. *В Кыргызстане состоялся завершающий этап учения "Рубеж-2004"*. Skatīts: 10.05.2015 <http://www.dkb.gov.ru/u/azj.htm>

¹¹¹ Организация Договора о коллективной безопасности. *Соглашение о миротворческой деятельности Организации Договора о коллективной безопасности*. Skatīts: 11.05.2015 http://www.odkb-csto.org/documents/detail.php?ELEMENT_ID=1679

nodrošināšanā, bet 2007. gadā NVS mērķi un uzdevumi bija, galvenokārt, orientēti uz sadarbību ekonomiskajā jomā.¹¹²

2008. gadā sākās Gruzijas – Krievijas karš un 18. augustā Gruzija paziņoja par izstāšanos no Sadraudzības. Oficiāli Gruzija izstājās no NVS 2009. gada 18. augustā.¹¹³ 2009. gadā ar mērķi izveidot Muitas Savienību Krievijas, Baltkrievija un Kazahstāna saskaņoja visus tehniska rakstura dokumentus. Krievijas, Baltkrievijas un Kazahstānas prezidents paziņoja par Vienotās ekonomiskās telpas funkcionēšanu jau no 2012. gada 1. janvārim. KDLO dalībvalstu prezidenti pieņēma lēmumu par ātrās reaģēšanas kolektīvo spēku izveidi. 2010. gadā stājās spēkā vienotais muitas tarifs. Kirgizstānā notiekošajos militāros nemieros, KDLO ietvaros tika piedāvāta palīdzība militārā aprīkojuma veidā.¹¹⁴

2011. gadā tika parakstīts līgums par brīvās tirdzniecības zonas izveidi, kurš tiek uzskatīts par katras valsts un Sadraudzības kopumā ekonomiskās izaugsmes impulsu.¹¹⁵ Tajā pašā gadā, Maskavā notika neformālais samits par godu NVS 20. gadu jubilejai. NVS valstu līderi apsprieda divdesmit gadu darbības rezultātus un vienojās par tālāku sadarbību. Valstu vadītāji apstiprināja, ka atbalsta NVS darbības formātu tādu kāds tas ir, un apņēmās darboties arī turpmāk un savu darbu balstīt uz savstarpējās cieņas principa, lai veicinātu iedzīvotāju labklājību un paaugstinātu dzīves līmeni. Arī šajā deklarācijā tika pieminēts par prioritāriem centieniem stiprināt drošību, precizējot to ar cīņu pret terorismu, noziedzību, ieroču un narkotiku izplatīšanā, noziegumi informācijas tehnoloģiju jomā un citi. Jāatzīmē, ka drošības jomā tiks attīstīta sadarbība starptautiskajā līmenī.¹¹⁶ Šajā pašā gadā, 3.septembrī, Dušanbē pilsētā tika pieņemts NVS valstu līderu paziņojums sakarā ar NVS 20. gadu darbību, kurā Azerbaidžāna pauda savu īpašo viedokli, izteicoties ka NVS darbojas neefektīvi attiecībā uz NVS dalībvalstu teritorijās notiekošo militāro konfliktu

¹¹² Исполнительный Комитет СНГ. *КОНЦЕПЦИЯ дальнейшего развития Содружества Независимых Государств*. Skatīts: 11.05.2015 <http://www.cis.minsk.by/page.php?id=18763>

¹¹³ Интернет-портал СНГ. *Содружество Независимых Государств*. Skatīts: 11.05.2015 <http://e-cis.info/page.php?id=19397>

¹¹⁴ Постоянное Представительство Российской Федерации при СНГ. *О работе органов отраслевого сотрудничества Содружества Независимых Государств в 2005 году*. Skatīts: 11.05.2015 <http://www.cismission.mid.ru/v1.html>

¹¹⁵ Интернет-портал СНГ. *Договор о зоне свободной торговли*. Skatīts: 11.05.2015 <http://www.e-cis.info/page.php?id=20062>

¹¹⁶ Единый реестр правовых актов и других документов Содружества Независимых Государств. *о Заявлении глав государств – участников Содружества Независимых Государств на юбилейном неформальном саммите в Москве 20 декабря 2011 года*. Skatīts: 11.05.2015 <http://cis.minsk.by/reestr/ru/index.html#reestr/view/text?doc=3235>

noregulēšanu, tādējādi Azerbaidžāna uzsver, ka šai nozarei ir jāpievērš lielāka uzmanība, kā arī Azerbaidžāna uzskata par nepieņemamu veikt agresīvus pasākumus starp NVS dalībvalstīm.¹¹⁷

2012. gadā tika parakstīta NVS valstu deklarācija par attīstību un daudzpusējo sadarbību, kurā valstis atzīmēja, ka NVS kopējie centieni būs vērsti uz “visaptverošās drošības” un stabilitātes stiprināšanu un attīstīšanu. Tas nozīmē, ka NVS tiek vērtēts kā nozīmīgs instruments, ar kuru tiks novērsti un atrisināti konflikti izmantojot diplomātiskus līdzekļus un uz uzticību balstītus pasākumus.¹¹⁸ 2013. gadā tika pieņemti vairāki nozīmīgi dokumenti sadarbības veicināšanai ekoloģijas jomā.¹¹⁹ 2014. gadā tika parakstīts līgums par Eirāzijas Ekonomisko savienību, kas savu darbību sāka no 2015. gada 1. janvāra.¹²⁰ 2013. gada protesti Ukrainā noveda pie 2014. gada Krievijas – Ukrainas kara.

Šī nodaļa ilustrēja to, ka NVS telpas reģionālie procesi no organizācijas izveidošanas pirmsākumiem 1991. gadā līdz 2014. gadam ietvēra notikumus, kuri gan sekmēja, gan arī kavēja reģiona integrāciju. Analizējot ar integrāciju saistītos notikumus, var formulēt vairākiem secinājumus. Pirmkārt, NVS telpa ir fragmentēta. Skaitliskā ziņā, pasākumi kuri ietver noteiktu un šauru valstu vienību lokā pārspēj to pasākumu skaitu, kuri adresēti visām NVS telpas valstīm. NVS telpā darbojas vairāki apakš reģionālie veidojumi, kuru mērķis ir izveidot funkcionējušus mehānismus atsevišķās nozarēs. Otrais, organizācijas darbības laikā ir notikuši starpvalstu konflikti. Vienas organizācijas iekšienē starpvalstu konflikti ir iemesls dezintegrejošo procesu norisei. Trešais, gandrīz visos notikumos, pasākumos, vienošanās un lēmumu pieņemšanas procesos, iesaistās Krievija. Krievija pastāvīgi ietekmē citu valstu rīcības, izmantojot dabas resursus, virza un attīsta jaunu sadarbības formātu veidošanu NVS valstu telpā, izvietojot militārās bāzes, iesaistās konfliktos un karo pret NVS dalībvalstīm. Ceturtais, reģionā notiek konflikti starp vienas organizācijas dalībvalstīm.

Tāpēc, lai sasniegtu darba mērķi jeb izpētīt, kādi iemesli ir saskatāmi NVS telpas integrācijas neveiksmē, ir svarīgi noskaidrot kādi ir organizācijas lielvaras jeb Krievijas intereses šajā reģionā. Šāda analīze ir nepieciešama, lai vēlāk varētu apstiprināt vai apgāzt izvirzīto hipotēzi,

¹¹⁷ Единый реестр правовых актов и других документов Содружества Независимых Государств. *о Заявлении глав государств – участников Содружества Независимых Государств в связи с 20-летием образования СНГ* Skatīts: 11.05.2015 <http://cis.minsk.by/reestr/ru/index.html#reestr/view/text?doc=3146>

¹¹⁸ Интернет-портал СНГ. *ДЕКЛАРАЦИЯ глав государств – участников Содружества Независимых Государств о дальнейшем развитии всестороннего сотрудничества.* Skatīts: 11.05.2015 <http://www.e-cis.info/page.php?id=23204>

¹¹⁹ Исполнительный Комитет СНГ. *МПА СНГ приняла важные документы в сфере экологической безопасности.* Skatīts: 11.05.2015 <http://www.cis.minsk.by/news.php?id=2431>

¹²⁰ Содружество Независимых Государств. *Страны СНГ.* Skatīts: 11.05.2015 <http://www.cisstat.com/rus/ciscountry1.htm>

kas ir saistīta ar pieņēmumu, ka Krievijas vēlme dominēt reģionā negatīvi ietekmēja integrācijas procesus.

4. KRIEVIJAS INTERESES NVS TELPĀ

4.1. Krievijas konceptuālo dokumentu analīze

Kļūstot par Krievijas valsts prezidentu, Vladimirs Putins Krievijas ārpolitikā ieviesa izmaiņas un izveidoja jaunu dienaskārtību, kurā kā viena no prioritātēm tika izvirzīta ciešāku attiecību veidošana starp NVS valstīm. Šīs nodaļas mērķis ir iepazīties ar Krievijas konceptuālajiem dokumentiem, tādiem kā: ārpolitikas stratēģijas, nacionālās drošības koncepcijas, militārās doktrīnas.¹²¹

Par 2000. gada Krievijas ārpolitikas stratēģijas reģionālo prioritāti tikai izvirzīta sadarbība NVS valstu starpā. Krievija uzmanību vērš uz stratēģisko partnerību ar visām sadraudzības valstīm, kā arī tiek uzsvērtā nepieciešamība pēc attiecību veidošanas ar katru valsti atsevišķi. Koncepcijā tika minēts, ka Krievija, balstoties uz NVS esošo integrācijas pakāpi, pati noteiks savas darbības raksturu attiecībā uz citām sadraudzības valstīm, kuru pamatā tiks ņemti vērā Krievijas intereses. Koncepcijā tika uzvērta, ka Krievija ir gatava sadarboties mazākās apvienībās: Muitas savienība, KDLO, Baltkrievijas un Krievijas Savienības Valsts izveide. Koncepcijā svarīgi ir jautājumi par konfliktu noregulēšanu un sadarbību militāri politiskajā un drošības jomā. Krievija apņemas saglabāt NVS kopējo kultūras mantojumu.¹²²

2008. gada ārpolitikas koncepcijā reģionālās integrācijas procesi NVS telpā ir nodefinēti kā Krievijas intereses. Arī 2008. gada reģionālās prioritātes Krievijas ārpolitikā ir noteiktas ar divpusēju un daudzpusēju starpvalstu sadarbību, bet atkal tika akcentēta attiecību attīstīšana ar katru NVS valsti. Tāpat Krievija sekmēs sadarbību ar NVS dalībvalstīm drošības nostiprināšanā.¹²³ 2013. gada Krievijas ārpolitikas koncepcijā parādās NVS turpmākā attīstība un stiprināšana. Krievija, pamatojoties uz vēsturiskām saitēm, uzskata, ka sadraudzībai ir liels potenciāls dažādās jomās. Tāpat kā iepriekšējo gadu koncepcijās, Krievija akcentē attiecības ar katru valsti atsevišķi, balstoties uz savstarpējo interešu ievērošanu un cieņas, cenšoties tādā veidā aktivizēt un pastiprināt NVS telpā integrācijas procesus. Par NVS vienojošo modeli tiek uzskatīts Eirāzijas ekonomiskā

¹²¹ Gvosdev, N.K. (2014). Vectors and Sectors: The Russian Foreign Policy Mechanism. In *Russian Foreign Policy: Interests, Vectors and Sectors* (pp. 27). USA: SAGE.

¹²² Министерство Иностранных Дел Российской Федерации. *Концепция внешней политики Российской Федерации*. Skatīts: 13.05.2015 <http://www.mid.ru/Bl.nsf/arh/19DCF61BEFED61134325699C003B5FA3>

¹²³ Президент России. *Концепция внешней политики Российской Федерации*. Skatīts: 13.05.2015 <http://kremlin.ru/acts/news/785>

savienība. Drošības jomā, Krievija turpinās sadarboties ar sadraudzības valstīm, tādējādi “kopējiem spēkiem stāties jauniem izaicinājumiem un draudiem, tādiem kā starptautiskais terorisms, ekstrēmisms, narkotiku izplatība, noziedzība un nelegālā migrācija.”¹²⁴ Kā vienu no svarīgiem drošības nodrošināšanas elementiem, Krievija akcentē nepieciešamās KDLO transformācijas ar mērķi izveidot stabilu starptautisko organizāciju. Krievija turpmāk sekmēs KDLO attīstību, jo saskata tajā kā galveno instrumentu stabilitātes uzturēšanā organizācijas ietvaros. Tas tiks panākts ar ātrās reaģēšanas spēku stiprināšanā, kā arī nozīmīga uzmanība tiks veltīta KDLO valstu ārpolitikas koordinēšanas. Tika uzsvērts, ka turpmāk Krievija spēlēs aktīvu lomu NVS telpā esošo konfliktu noregulēšanā ar politiski-diplomātiskiem līdzekļiem.¹²⁵

2000. gada Krievijas nacionālās drošības koncepcijā, kas 2009. gadā zaudēja spēku, tika minēts, ka Krievijai, kā vienai ietekmīgai daudzpolāras pasaules centra “varenai lielvarai”, ir jānostiprina savas pozīcijas starptautiskajā vidē un jāveido izdevīgas attiecības ar visām valstīm un integracionāliem apvienojumiem pirmām kārtām ar NVS valstīm.¹²⁶ 2009. gadā pieņemtajā Krievijas nacionālās drošības stratēģijā līdz 2020. gadam joprojām bilaterālo attiecību veidošana ar NVS valstīm ir prioritāte ārpolitikas jomā. Kā arī uzsvērts, ka Krievija arī turpmāk darbosies reģionāla un subreģionālās integrācijas attīstīšanā un jautājumu koordinēšanā NVS, KDLO un Eirāzijas ekonomiskās kopienas ietvaros. No visām reģionālām organizācijām, Krievija izceļ KDLO kā galveno starpvalstu instrumentu, kas ir spējīgs darboties neskatoties uz vairākiem izaicinājumiem un militāri politiskiem draudiem.¹²⁷

Kopumā, var secināt, ka no 2000. gada līdz 2014. gadam pieņemtas ārpolitikas un drošības koncepcijas un stratēģijas attiecībā uz NVS telpu būtiski neatšķiras. Koncepcijās noteiktie mērķi un attīstības virzieni sadraudzības organizācijas ietvaros ir tie paši. Jāatzīmē, ka definētajos mērķos, uzdevumos un tālākajās rīcībās, koncepcijās minētie apgalvojumi, liecina, ka tieši Krievija uzņemas to galveno lomu NVS telpā notiekošo organizāciju koordinēšanu, regulēšanu un integrācijas procesu īstenošanu. Šajos Krievijas oficiālajos dokumentos, Krievija uzsver ar katru atsevišķi valsti veidot attiecībās, jo, tādā veidā tiek sekmēta visas organizācijas attīstība. Taču bilaterālo attiecību dominēšana reģionālajā organizācijā ir viens no integrācijas kavējošiem

¹²⁴ Министерство Иностранных Дел Российской Федерации. *Концепция внешней политики Российской Федерации*. Skatīts: 13.05.2015 http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/6D84DDEDEDBF7DA644257B160051BF7F

¹²⁵ Turpat.

¹²⁶ Совет Безопасности Российской Федерации. *Концепция Национальной Безопасности Российской Федерации*. Skatīts: 13.05.2015 <http://www.scrf.gov.ru/documents/1.html>

¹²⁷ Министерство Иностранных Дел Российской Федерации. *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года*. Skatīts: 13.05.2015 <http://www.mid.ru/bdcomp/ns-osndoc.nsf/e2f289bea62097f9c325787a0034c255/8abb3c17eb3d2626c32575b500320ae4!OpenDocument>

faktoriem, jo konkrētā gadījumā – Krievijai veidojot ciešākas attiecības ar katru valsti, pieaug valstu atkarība no Krievijas.

Militārā doktrīna ir Krievijas galvenais stratēģiskās plānošanas dokuments, kurā ir apkopotas federācijas nostājas attiecībā uz Krievijas militāro aizsardzību. Krievijas 2010. un 2014. gada militārajā doktrīnā attiecībā uz NVS telpu tika minēts, ka Krievijas uzdevumos būs stiprināt KDLO kolektīvo drošību, ka arī veicināt sadarbību starptautiskajā drošībā NVS ietvaros, OSDE (EADO) un Šanhajas sadarbības organizācijā. Krievija sadarbības ar NVS dalībvalstīm reģionālās un starptautiskās drošības nodrošināšanā un miera uzturēšanas pasākumi ir būtiskākie uzdevumi drošības jomā.¹²⁸

Apkopojot gan nacionālās drošības stratēģijas, gan militārās doktrīnas, un apskatot NVS notikumus hronoloģiskajā secībā, var konstatēt, ka Krievija apņemas spēlēt nozīmīgu lomu NVS telpā: veicināt sadarbību, attīstīt starptautiskās attiecības, sniegt palīdzību reģionālajos konfliktos. Taču ar katru gadu, NVS kā reģionālā organizācija tiek pieminēta, lai apzīmētu ģeogrāfiski politisko telpu, kurā notiek starpvalstu mijiedarbības subreģionālajos veidojumos. NVS kā reģionālā organizācija, kas kalpo par pamatu, jeb platformu, mazāku subreģionu organizāciju darbībām.

4.2. Politisko runu salīdzinājums

Krievijas Federācijas konstitūcijā prezidentam ir paredzēta liela ietekme Krievijas ārpolitikas veidošanā.¹²⁹ Kā arī, Militārajā doktrīnā ietvertās nostājas var tik precīzētas Krievijas prezidenta uzrunās Federālajai Sapulcei, no tā var secināt ka prezidenta politiskajās runās, kuras ir adresētas likumdevējam var tik ietverta specifiska informācija attiecībā uz NVS telpu un tās reģionālo drošību.¹³⁰ Šī apakšnodaļa satur V.Putina ikgadējo politisko uzrunu Federālajai sapulcei salīdzinājumu.

Salīdzinot V.Putina runas, laika posmā no 2000. gada līdz 2014. gadam, izkristalizējās vairākas tendences, kas savā būtībā ir ļoti līdzīgas minētajām nostājām konceptuālajos dokumentos. NVS kā reģionālai drošības organizācija plaši tika minēta pirmajos piecos gados. Par to liecina V.Putina 2002. gada izteiktā nostāja, ka Sadraudzība ir pasaules drošības un stabilitātes garants, kā arī tā ir ietekmīgu valstu apvienība ar plašu uzdevumu un interešu loku. Savukārt, gadu

¹²⁸ Совет Безопасности Российской Федерации. *Военная доктрина Российской Федерации*. Skatīts: 13.05.2015 <http://www.scrf.gov.ru/documents/18/129.html>

¹²⁹ Noteikts militārajā doktrīnā ar 5. pantu.

¹³⁰ Turpat.

iepriekš, 2001. gadā, Krievija, pēc Putina izteicieniem, ir, Sadraudzībā notiekošo procesu, kodols, kas arī turpmāk sniegs ieguldījumu integrācijas procesiem NVS telpā. V.Putins lielu akcentu lika uz NVS valstu kopējo kultūru, kas izriet no ciešām vēsturiskām saitēm. Taču Krievijas intereses NVS telpā piedzīvoja izmaiņas sākot ar 2005. gadu. Jau nākamajā gadā Putins uzsvēra nepieciešamību veikt izmaiņas organizācijā. Uzsverot, ka Sadraudzība palīdzēja noregulēt vairākus konfliktus un kļuva par labu bāzi KDLO izveidei, Putins sākot ar 2006. gadu ar vien vairāk runāja par jaunām organizācijām NVS telpā.

Ar laiku NVS sekmēja vairāku jaunu un uz noteiktām jomām specializētu organizāciju izveidošanu. Tajā skaitā, galvenie drošības jautājumi par miera uzturēšanas spēku iesaisti konfliktu noregulēšanā tika nodoti KDLO kompetencē. Jau 2004. gadā Putins novērtēja KDLO un šīs organizācijas izveidi par pareizo. Liela uzmanība tika pievērsta vairākām citām organizācijām, kuras ir orientētas uz ekonomiska rakstura integrāciju.

5. NVS INTEGRĀCIJU ATTĪSTOŠIE UN KAVĒJOŠIE FAKTORI

Iepriekšējās nodaļās tika apskatīta NVS integrācijas hronoloģija un Krievijas intereses NVS telpā laika posmā no 1991. gada līdz 2014. gadam, tas sniedza vispārēju ieskatu notiekošajiem procesiem un ļāva secināt, ka patiešām pētāmajā drošības kompleksā notiek vairāk dezintegrējošu procesu, un konceptuālajos dokumentos ir izteikta Krievijas vēlme dominēt NVS telpā. Šajā nodaļā, balstoties uz pirmās nodaļas teorētisko materiālu par reģionāliem drošības kompleksa kritērijiem un to pazīmēm, tiks veikta NVS reģiona analīze, kuras gaitā tiks secināts, kādi faktori ir ietekmējuši NVS integrāciju. Šie faktori ir vēsturiskās saiknes, draudzīgum/naidīguma modelis; spēku līdzsvars; reģiona iekšējās izmaiņas; reģiona ārējās izmaiņas.

5.1. Vēsturiskās saiknes

Vēsturiskās saiknes ir grūti iedalīt tikai negatīvi integrējošo faktoru kategorijā. PSRS kā viena valsts, savā pastāvēšanas vēsturē bija izveidojusi savstarpējās saiknes ar reģioniem ekonomiskajā ziņā, galvenokārt caur tirdzniecību un transporta sakariem un infrastruktūru, kā arī investīcijā. PSRS laikos izveidotā infrastruktūra kļuva par labvēlīgu priekšnosacījumu NVS izveidošanā un tās attīstīšanā. Patiešām, viens no NVS veidošanas pirmajiem argumentiem par NVS izveidi, bija balstīts uz nepieciešamību saglabāt esošās struktūras starp jau bijušajām PSRS valstīm, ar mērķi nepieļaut negatīvās sekas, kas varētu notikt pārtraucot šīs negatīvās saiknes.

No vienas puses, Reģionālā drošības kompleksa integrēšanas procesā, vēsturiskās saites ir pretrunīgs faktors. PSRS vēsturē izveidojušās savstarpējās tirdzniecība, transporta infrastruktūras saiknes, kā arī investīciju plūsma uz industriālajiem rajoniem, kā arī vienotā identitāte, kas izriet no apziņas par valsti kā kādreiz vienas valsts sastāvdaļu, ciešās kultūras saiknes reģionos un cilvēku mobilitāte kļuva par labvēlīgiem priekšnosacījumiem tālākās organizācijas attīstībā, taču no otras puses, realitātē vēsturiskai pieredzei ir arī negatīva ietekme. Iepriekšminēto priekšnosacījumu potenciālu veiksmīgas reģionālās organizācijas veidošanā līdz galam nevarēja izmantot, jo pastāvēja arī vēsturisko saišu negatīvā ietekme.

V. Putina politiskajās runās un konceptuālajos dokumentos vairākkārt tika minēta vēsturiskās un kopējās kultūras saiknes. Taču NVS valstis var sadalīt trijos ģeogrāfiskajos reģionos: Austrumeropas valstis (Baltkrievija, Moldova, Ukraina), Ziemeļkaukāza valstis (Armēnija, Azerbaidžāna, Gruzija) un Vidusāzijas valstis (Tadžikistāna, Turkmēnistā, Kirgizistāna,

Kazahstāna, Uzbekistāna), no tā izriet, ka atgūstot savu neatkarību valstu kontakti ar Maskavu pavājinās. Valstis uzsāk savu jauno neatkarības ceļu, lielu uzmanību liekot uz savas valsts neatkārtojamās kultūras un identitātes izveidošanu un saglabāšanu. Sistemātiska atgādināšana par PSRS laiku kopējo kultūru, savā ziņā, ir drauds valstu un sabiedrību gan etniskai, gan nacionālai jeb politiskai identitātei.

Par vēstures atgādināšanu kā integrāciju kavējošu faktoru uzskata Aleveis Arbatovs un Dags Hartelius (Alewei G. Arbatov, Dag Hartelius). Autori ir pārliecināti, ka veidojot ārpolitiku un starptautiskās attiecības, Krievijai nav rekomendējams attiekties pret Sadraudzības valstīm kā pret bijušām PSRS valstīm. Tika skaidrots, ka vēsturiskā kopība ir pagātnes lieta, kas, kā autori uzver, traucē jaunu un efektīvu attiecību veidošanā. Autori ir pārliecināti, ka NVS valstis ir jāuztver kā neatņemamas reģiona sastāvdaļas un Maskavas politikai, attiecībā uz bijušām padomju valstīm ir jābūt tādai pašai kā pret Somiju, Poliju, Turciju, Irānu vai Afganistānu.¹³¹ Krievijas un Ukrainas attiecību dinamika ir piemērs, kas parāda, ka abu valstu attiecību pamatos ir dziļas vēsturiskās attiecības. Grāmatā “Krievijas ietekme Eirāzijā”, autors Arno Leklerks (Arnaud Leclercq) raksta, ka Ukraina krievu pašapziņā ieņem nozīmīgu vietu (no kriev. *Sākotnējā Krievija*). Krievija nevarēja pieļaut rietumu ietekmes izplatīšanu Ukrainā – valstī ar vēsturiskām saiknēm, lielu krievvalodīgi iedzīvotāju skaitu, tāpēc, ja “Krievija zaudētu savu ietekmi Ukrainā, tad Krievija zaudētu NVS lielvaras statusu”.¹³²

NVS organizācijas institūtos, padomes sapulcēs un jebkāda cita veida aktivitātēs, krievu valoda ir vienīgā darba valoda. Augsta līmeņa pasākumos, piemēram, NVS valstu vadītāju vai ministru padomēs, var redzēt, ka nevienas valsts pārstāvis neizmanto tulkotāju pakalpojumu. Taču fakts, ka krievu valoda kā vienīgā darba valoda, spilgti pierāda, ka kopējās kultūras iezīmes no PSRS laikiem ir pārmantotas uz NVS organizāciju, kā arī, savā ziņā, vēlreiz pierāda Krievijas dominanci reģionā.

Etniskā ziņā padomju telpa bija heterogēna. To var izskaidrot ar industrializācijas procesu perifērijās, kur bieži vien trūka profesionāli apmācītu speciālistu. Līdz ar to, notika darbaspēku, visvairāk tie bija krievi, plūsma. Tāpēc, vairums bijušo padomju savienību republikās ir novērots lielāks krievu iedzīvotāju skaits.¹³³ Padomju laikos, vairāku tautu pārstāvji masveidā tika izsūtīti

¹³¹ Alewei G. Arbatov, Dag Hartelius. (1999.) *Russia and the World: A New Deal. Policy recommendations based on the International project: Russia's Total Security Environment*. East West Institute. pp.15.

¹³² Leclercq, A. (2014). Povtornoje razvitie otnoshenijs blizhnem zarubezhem. In - (Ed), *Ruskoje vlijanie v Evrazii* (pp. 255). Moscow: Alpina Publisher

¹³³ Kolossov, V. (1999). Ethnic and political identities and territorialities in the post-Soviet space. *GeoJournal*, 48(2), pp.72

uz tālām zemēm. Pirmā deportācija notika 1935. gadā un turpinājās līdz pat J.Staļina valdīšanas laika beigām. 1954. gadā PSRS ministru padomē tika pieņemts lēmums atbrīvot dažu deportētāju kategorijas. Lēmums attiecās uz bērniem līdz desmit gadiem un personām, kuras nodarbojas ar sociāli noderīgām profesijām. Deportācijas attiecās uz vairākām tautām, kuras dzīvoja PSRS teritorijā: bulgāri, čečeni, grieķi, igauņi, inguši, ķīnieši, Krimas tatāri, korejieši, latvieši, lietuvieši, poļi un somi. Deportāciju pamatā bija vairāki iemesli, bet galvenokārt iedzīvotāju izsūtīšana notika, lai vairotu bailes sajūtas iedzīvotājos un nepieļautu opozicionāru viedokļu izteikšanu, kas liktu apšaubīt valsts politisko vadību.¹³⁴

Krievvalodīgos iedzīvotāju aizsargāšana vienmēr bija Krievijas ārpolitikas instruments sākot ar PSRS sabrukumu. Tas parādās Krievijas militārajās iejaukšanās deviņdesmito gadu sākuma konfliktos. Taču oficiāli šī politikas īstenošana sākās ar 1993. gadu. Krievijas valstu līderi, gan B.Jeļcins, gan vēlāk arī V.Putins plaši runāja par to, cik svarīgi ir sniegt atbalstu krievu valodā runājošiem citās valstīs un nepieļaut šīs etniskās minoritātes diskriminēšanu. Ar krievvalodīgo iedzīvotāju aizstāvēšana Krievijai pamato savu iejaukšanos bijušo PSRS valstu iekšlietās. Piemēram, karš Ukrainā, kurā Krievija pamatoja savu iebrukšanu ar krievu iedzīvotāju aizsardzību, kā arī Krimas aneksija. Militārās doktrīnas melnrakstā, kas tika publicēts 1992. gadā maijā, tika norādīts, ka militārās aizsardzības uzdevums ir aizsargāt “Krievijas iedzīvotāju intereses un tiesības ārzemēs.” Militārās doktrīnas tīrtraksts, kas tika publicēts nākamajā gadā novembrī, joprojām noteica, ka “Krievijas iedzīvotāju interešu un tiesību apspiešana ir uzskatāma par militāru draudu”.¹³⁵

Kā skaidroja B.Buzans, naidīgas attiecības var izriet no vēsturiskām saitēm, konkrēti, ja valstis vēsturiski ir karojuši savā starpā, tad visticamāk, ka to savstarpējās attiecības arī paliks complicētas. Vēsturisks konteksts Sadraudzības telpas konfliktiem ir vairāk attiecināms uz pašu valstu veidošanas procesiem un PSRS īstenoto politiku neefektivitāti. Konkrēti J.Staļina valdīšanas laikā, tika veidotas tādas valstu robežas, kas nesakrīta ar etniskām, lingvistiskā un kultūras robežām.¹³⁶ Piemēram, 1920. gadā Tadžikistānas valsts tika izveidota triju ģeogrāfiski un sociāli atšķirīgu reģionu rezultātā. Tādējādi, jau pašos pirmsākumos Tadžikistānā dzīvoja vairākas etniskās minoritātes. PSRS īstenotā politika attiecībā uz Tadžikistānu izrādījās neefektīva, jo tās

¹³⁴ Online encyclopedia of mass violence. ([no date]). *CHRONOLOGICAL INDEX: The Soviet Massive Deportations - A Chronology*. Skatīts: 14.05.2015 <http://www.massviolence.org/The-Soviet-massive-deportations-A-chronology>

¹³⁵ Allison, R. (2013). Contested Norms in the CIS Regional Order. In *Russia, the West, & Military Intervention* (pp. 127). United Kingdom: OXFORD University Press.

¹³⁶ Kolossov, V. (1999). Ethnic and political identities and territorialities in the post-Soviet space. *GeoJournal*, 48(2), pp.72

rezultātā valsts kļuva pilnībā atkarīga no graudu importa, situāciju pasliktināja arī septiņus procentus liela lauksaimniecībai derīga zemes platība no kopējās valsts teritorijas. Atgūstot neatkarību, krievu strādnieki, kuriem tika piedāvātas Krievijas-Tadžikistānas dubultpilsonība, negatīvi ietekmēja valsts sociāli ekonomisko situāciju. Etniskā nevienlīdzība, sociāli ekonomiskā un politiska nestabilitāte noveda pie smaga konflikta izraisīšanas – pilsoņu kara. Tadžikistānas pilsoņu karš ir negatīvi ietekmēja Vidusāzijas reģiona kaimiņvalstis, jo tas provocēja lielu migrantu skaitu, kas devās bēgļu gaitās patvērumu meklējumos.

Ar netiešām darbībām, Krievija NVS organizācijā parāda savu dominēšanu. Uzsverot, kopējo vēsturi un kultūru, Krievija netiešā veidā draud citu tautu identitātei. Valstu līderi publiski izteicās par Krievijas draudiem valstu identitātēm. Tā piemēram, Baltkrievijas prezidents A.Lukašenko publiski paziņoja, ka “Baltkrievija nav krievu pasaules daļa”, un ka “neskatoties uz to, ka pastāv nozīmīgi pamati pretendēt uz Krievija, Baltkrievija tā nedarīs”.¹³⁷ Analogiska situācija ar Krievijas draudiem Kazahstānas identitātei. N.Nazarbajevs – Kazahstānas prezidents paziņoja, ka “Kazahstānai ir tiesības izstāties no Eirāzijas Ekonomiskās Savienības, ja iepriekš nostādītie noteikumi netiks izpildīti, jo Astana nekad nebūs organizācijā, kas ir drauds Kazahstānas neatkarībai”.¹³⁸ Nazarbajeva paziņojums bija atbildes reakcija uz V.Putina izteicienu jaunatnes forumā par to, ka “kazahu valsts izveidojās uz teritorijas, kurā nekad agrāk nebija valsts”.¹³⁹

Vēsturiskā pieredze un saiknes ir grūti pieskaitīt pie integrāciju kavējošiem vai attīstošiem faktoriem. Atsevišķos gadījumos tie gan sekmē, gan vienlaicīgi arī kavē kopējās reģionālās integrācijas attīstības procesu. Vēsturisku notikumu dēļ, NVS telpa pārmantoja no PSRS laikiem valstu heterogēno etnisko sastāvu un iedzīvotāju politisko kultūru. Ir svarīgi atzīmēt, ka var izmainīt politisko sistēmu, taču uzreiz nevar izmainīt iedzīvotāju apziņu un politisko kultūru. PSRS īstenoto politiku dēļ, kuru pamatā bija patriotiska audzināšana un bailes ieviešana iedzīvotājos, pilnīga paklausība politiskajai ideoloģijai atstāja iespaidu uz cilvēkiem. Padomju cilvēks nebija gatavs straujām pārmaiņām dažādās jomās, jo īpaši ekonomikā. Pārejot no komandekonomikas un tirgus liberalizāciju, cilvēki sastapās ar sava veida šoku, jo vairs katra cilvēka labklājība bija atkarīga no paša cilvēka. Padomju laikos visu nodrošināja valsts un ar visu rūpējās valsts. Tāpēc

¹³⁷ Лукашенко: Беларусь – не часть русского мира, но Майдана здесь не будет. Skatīts: 14.05.2015 <http://news.bigmir.net/world/873957-Lukashenko--Belarus----ne-chast--russkogo-mira--no-Majdana-zdes--ne-budet?>

¹³⁸ Новое время. Угроза независимости Казахстан задумался о выходе из Евразийского союза. Skatīts: 14.05.2015 <http://nv.ua/world/Ugroza-nezavisimosti-Kazahstan-zadumalsya-o-vyhode-iz-Evraziyskogo-soyuza-9786.html>

¹³⁹ Turpat.

NVS ideja izklausījās kā sava veida PSRS turpinājums. Ņemot vērā to, ka PSRS sabrukumu vairums uztvēra negatīvi, tad NVS ideja šķita pievilcīga. Līdz ar to, var uzskatīt, ka sabiedrības nostāja, kas politikā ir svarīgs priekšnosacījums, bija par labu jaunas reģionālās organizācijas izveidei. Apskatot valsts līmeni, tad var secināt, ka padomju laikos izveidojušām infrastruktūrām sekmēja valstu iesaisti organizācijā. Taču nedrīkst aizmirst arī vēsturiskās pieredzes negatīvo ietekmi.

5.2.Draudzīguma un naidīguma modelis

Šī apakšnodaļa ir veltīta NVS telpas starpvalstu attiecību analīzei. Notiekošie konflikti ir iedalīti trijos ģeogrāfiskajos reģionos: Austrumeiropa, Ziemeļkaukāza un Vidusāzija.

Draudzīgu vai naidīgu attiecību esamība padara konkrētu reģionu par drošības kompleksu. Draudzīgas ir attiecības, kurās pastāv starpvalstu uzticība un cerība, krīzes gadījumā, uz palīdzību un aizsardzību. Naidīgas, pēc Buzana, ir attiecības, kurās valda bailes un neuzticība. Pastāvot naidīgām attiecībām, viena reģionālā drošības kompleksa ietvaros valstis savā starpā konfliktē un karo. Naidīgu attiecību pastāvēšana vienas organizācijas ietvaros ir viens no organizāciju attīstīšanas kavējošais faktors, jo tas izraisa neuzticību un jebkurš konflikts negatīvi ietekmē valstu un tās kaimiņu ekonomiku un sabiedrības dzīves līmeni. Lai izprastu reģiona integrācijas neveiksmes iemeslus, ir svarīgi apskatīt iekšējo attiecību dinamiku, kas balstās uz B.Buzana draudzīguma un naidīguma modeļiem. NVS organizācijā valstis dod priekšroku veidot bilaterālās attiecības, tāpēc šī nodaļa ir veltīta Krievijas un NVS valstu divpusēju attiecību analīzei, ar mērķi sniegt skaidrojumu, kāpēc integrācijas process nav veiksmīgs.

NVS telpas valstīm ir raksturīgi vaidot starpvalstu attiecībās bilaterālā formātā. To uzver paši valstu prezidenti. Bilaterālu attiecību dominēšanu var izskaidrot ar NVS valstu iekšpolitisko režīmu. Daudzpusēju attiecību veidošana var mazināt autoratīvu līderu ietekmi. Šādu tendence starpvalstu attiecībās palielina valstu atkarību starp divām valstīm, bet neveicina savstarpējo atkarību lielākā valstu skaita starpā. Nozīmīgs ir fakts, ka vairums šo bilaterālo attiecību ir noslēgtas starp Krieviju un citu NVS valstis. Ar bilaterālām attiecībām valstis kļūst vēl vairāk atkarīgas viena no otras, taču tas neveicina kopējās reģiona identitātes sajūtu veidošanu.

Pie Austrumeiropas valstīm pieder Baltkrievija, Moldova un Ukraina. Baltkrievijas un Krievijas attiecības grūti nosaukt par draudzīgām vai naidīgām. 1996. gadā B.Jeļcins un A.Lukašenko parakstīja līgumu par Krievijas –Baltkrievijas Savienības valsts izveidi. Pie Ekonomiskiem labumiem, ko piedāvāja jauns abu valstu projekts, bija pieskaitāmas arī pašu līderu

motīvi. “Lukašenko cerēja kļūt par lielas Savienības valsts prezidentu, savukārt Jeļcins vēlējās palikt vēsturē kā līderis, kurš sāka padomju savienības apvienošanos”.¹⁴⁰ Savienības valsts izveide tika uzskatīta par ambiciozu projektu, kas sastāvētu no vairāku institūciju izveides. Piemēram, “Augstākā Valsts Padome, Ministru Padome, Tiesa, House of Audit un divkamerālais parlaments, kas sastāvētu no tieši ievēlētā Pārstāvju palātas un netieši ievēlētās Savienības palātas.”¹⁴¹ 1999. gadā parakstītā vienošanās paredzēja, ka Savienības valstij būtu “kopējs prezidents, karogs, himna, konstitūcija, kopējā valūta, kopējais pilsoņu institūts un kopēja armija.”¹⁴² Taču ar V.Putina nākšanu pie varas, Lukašenko cerības izgaismojās. Pirmkārt, attiecības starp Lukašenko un Putinu parādījās vairāki negatīvi aspekti. Krievijas sistemātiska gāzes cenu celšana Baltkrievijai kļuva par būtisku iemeslu, kas noteica vēlreiz pārdomāt par kopējās Savienības izveidi. 2009. gadā Krievija prezidents Medvedevs paziņoja, ka “Maskava vēlas būvēt ciešākas attiecības ar Baltkrieviju, taču tā neatzina veidot savienības valsti. Baltkrievija ir neatkarīga un suverēna vara”.¹⁴³ Savukārt, 2010. gadā V.Putins paziņoja, ka Baltkrievijas un Krievijas Savienības valsts nākotne ir problemātiska.”¹⁴⁴

Moldova NVS pastāvēšanas vēsturē ir piedzīvojuši vairākus konfliktus saistībā ar Krieviju un gāzes resursu transportēšanu un deviņdesmito gadu sākumā izceltais Piedņestras konflikts, no kura joprojām reģiona valstis cieš zaudējums. Piedņestras teritorijā, kas platību ziņā sastāda astoņus procentus no kopējās Moldovas teritorijas, ir ģeogrāfiska josla, gar Dņepr upi starp Moldovu un Ukrainu. Skaitliskā ziņā, Piedņestrā ir krievvalodīgo iedzīvotāju pārspeks, taču tur dzīvo arī moldovieši un ukraiņi. Krievija, atbalstīja Piedņestras atdalīšanos, tādējādi parādīja to, ka neskaitās ar Moldovas interesēm. Piedņestras atdalīšanā Krievija redzēja ģeogrāfiski izdevīgus apstākļus, kuru būtu labvēlīgu Gazprom infrastruktūras uzbūvēšanai. Pēc 2006. gadā parakstītā protokola par sadarbību starp Maskavas un Tiraspoli, notika referendums, kurā 97% iedzīvotāju izteicās par neatkarību un par labu ciešākām attiecībām ar Krieviju. Šo referendumu neviena pasaules valsts nav atzinusi. Turklāt, 2007. gada pārrunas starp Moldovu un Krieviju izrādījās par neveiksmīgām, jo Krievija atteicās izvest no Transnistrijas savus militāros spēkus.¹⁴⁵ Šādas Krievijas rīcības kavē NATO paplašināšanos un tas ir piemērs tam, ka Krievija vēlas visiem spēkiem saglabāt savas

¹⁴⁰ Marcel, H. (2014). Putin's Grand Desing. In No editors (Ed), *Putin's War: the Rise of Russia's New Imperialism* (pp. 62). USA: Rowman & Littlefield.

¹⁴¹ Turpat, 63.lpp.

¹⁴² Turpat.

¹⁴³ Turpat, 64.lpp.

¹⁴⁴ Turpat.

¹⁴⁵ Посольство Республики Молдова в Российской Федерации. *Политические отношения*. Skatīts: 14.05.2015 <http://www.rusia.mfa.md/political-relations-ru/>

pozīcijas. 1992. gadā, kad tika veidots līgums par kolektīvo drošību, Moldova to parakstīt atteicās, tāpat kā atteicās piedalīties jebkādos citos jautājumos saistībā ar militāro jomu un drošību.

Ukraina nekad nav ratificējusi hartu - vienu no Sadraudzības galvenajiem dokumentiem, tāpēc šis valsts status NSV organizācijā ir pretrunīgs, jo neskatoties uz formalitātēm Ukraina turpināja strādāt un sadarboties vairākās jomās. Laiku gaitā Ukrainai bija pretenzijas krievijai saistībā ar Melnās jūras flotes sadali. Tāpat kā Moldova, arī Ukraina 1992. gada nepievienojās līgumam par kolektīvo drošību. Vairākus gadu garumā Ukrainas un krievijas attiecībās bija gāzes konflikti. Rietumu ietekmes palielināšu Krievija uztver kā draudu. Tāpēc Ukrainai par ārpolitikas virzienu izvirzot ciešāku integrāciju ar ES un NATO, Krievija sāka Ukrainas stabilitātes destabilizējošu pasākumu rīkošanu, kas rezultātā noveda pie kara.

Ziemeļkaukāzas reģions ir viens no sarežģītākajiem NVS reģioniem dēļ tajā notiekošiem konfliktiem. Kopumā, Ziemeļkaukāzas konfliktu pamatā ir vairāki faktori: sociālekonomiskie (nevienlīdzība starp sabiedrības grupām ekonomiskā un dzīves kvalitātes līmenī jeb nevienlīdzīga un netaisnīga publisko labumu pārdale), kulturāli lingvistiskie (kultūras autonomijas saglabāšana), teritoriālie (robežu strīdi), politiskie (vēlme iegūt neatkarību).¹⁴⁶ 1992. gada Transnistrija, Gruzijas kari ar Dienvidosetiju un Abhāziju, Armēnijas un Azerbaidžānas strīds par Kalnu-Karabah. Visos četros gadījumos tika parakstīti pamieri, pārrunas notika vairāku gadu garumā, Krievijas miera uzturēšanas spēku esamība Moldovā un Gruzijā izrādījās par neefektīviem līdzekļiem šo konfliktu risināšanā.¹⁴⁷ Šāda veida konflikti pirmām kārtām negatīvi ietekmē gan pašu valstu ekonomiku, gan arī reģionā esošās valstis, jo palielinās bēgļu skaits, kas dodas uz citām valstīm patvēruma meklējumos.

Situāciju pasliktina fakts, ka Krievija Ziemeļkaukāza valstis pieskaita pie tām valstīm, kurās, balstoties uz savām drošības interesēm, var iejaukties. Krievijas atbalstīšana tādu destabilizējošu pasākumu organizēšanā tādiem režīmiem, kuri nostājas pret Maskavas politikām ir pierādījums tam, ka Krievija vēlas saglabāt dominējošo lomu Ziemeļkaukāzā.

Krievijas iejaukšanās ir konstatējama gandrīz visos konfliktos. Krievijas karaspēks bija iesaistīts Gruzijas pilsoņu kara laikā 1991-1992. gadā un Abhāzijas karā 1992-1993. Jau līdz 1994. gada Krievijas karaspēks atradās lielākajā reģiona daļā. Taču par Krievijas starptautisko atdzīšanu Dienvidosetijā un Abhāzijā ir strīdīgs jautājums. ANO un EDSO nepiekrita un nevienojās par lēmumu atļaut Krievijai rīcības brīvību veikt, kā Krievija dēvē, miera uzturēšanas pasākumus.

¹⁴⁶ Yamskov, A.N. (1991). Ethnic Conflict in the Transcaucasus: The Case of Nagorno-Karabakh. *Theory and Society*, 20(5), 637.

¹⁴⁷ Lynch, D. (2001). Frozen Conflicts. *The World Today*, 57(8/9), 36.

Krievijas iejaukšanās reģionā kā ieinteresētā puses, nevis kā neitrālā, negatīvi ietekmēja šo konfliktu atrisināšanu.

2008. gadā notika piecu dienu ilgš karš starp Krieviju un Gruziju. Pēc 2003. gada rožu revolūcijas Tbilisi pilsētā, sekmēja valsts ciešāku sadarbību veicināšanu ar NATO. Pēc NATO Samita Buharestā, kurā tika izteikts, ka Ukraina un Gruzija var kļūt par NATO dalībvalsti, (jautājums bija kurā laikā). Pēc šī samita, Krievija, kura joprojām uzskatīja, ka tai ir speciālas tiesības reaģēt uz tuvāko aizrobežu,¹⁴⁸ izcēlās karš. Kā arī NATO un Gruziju attiecību viens no kavējošiem faktoriem ir Krievijas militāro bāžu izvietošana Gruzijas teritorijā.

Moldovas, Dienvidosetijas, Abhāzijā un Tadžikistānā, deviņdesmito gadu sākumā, Krievija izmantoja terminu “tuvākā aizrobeže”, lai attaisnotu savas rīcības iejaukties citu neatkarīgu valstu iekšlietās, tādējādi pārkāpjot valstu parakstītās vienošanās par savstarpējās suverenitātes un vienlīdzības principa ievērošanu.

Krievija līderi domāja, ka šīs intervences (deviņdesmito gadu sākumā) varēs tiesiski pamatot ar KDLO. Taču praksē tas nebija iespējams, jo KDLO darbības principi tika orientēti uz aizsardzību no ārējiem konfliktiem, nevis iekšējiem.¹⁴⁹ Krievijas miera uzturēšanas spēki neatbilsta ANO miera uzturēšanas spēku standartiem.¹⁵⁰

2010. gadā, Kirgizstāna palīdz Krieviju par palīdzību un miera uzturēšanas spēku veidā. Taču Kirgizstānas etnisko konfliktu noregulēšanā, Krievija savu palīdzību sniegt atteica. Un tas neskatoties uz to, ka tas notika reģionā, kurā kā pati krievija uzver, ir “priviliģētas interese”.¹⁵¹

Vidusāzijas konflikti galvenokārt ir saistīti ar robežu strīdiem. Pirmajā apakšnodaļā jau minēts, ka 1920. gados veidotās, galvenokārt Vidusāzijas valstu robežas nesakrīt ar etniskām. Laika gaitā, vairāku apstākļu iespaidā, robežas bija no jauna pārveidotas un kā rezultātā izveidojās anklāvi jeb izvolētās teritorijas citu valstu teritorijā. Tas noveda pie tā, ka kļūstot par neatkarīgām valstīm, parādījās jaunas pretenzijas, jo Vidusāzijā kontrolēt teritoriju nozīmēja kontrolēt resursus. Kā arī sociālā jomā parādījās vairākas negācijas, jo nācās sastapties ar vīzas nepieciešamām formalitātēm.

Viens no sarežģītākajiem robežu strīdiem Vidusāzija reģionā ir starp Kirgizstānu, Tadžikistānu un Uzbekistānu, jo tas ietver valstu vēsturiskās prasības un ekonomiskie apsvērumi,

¹⁴⁸ Allison, R. (2013). Contested Norms in the CIS Regional Order. In), *Russia, the West, & Military Intervention* (pp. 121). United Kingdom: OXFORD University Press.

¹⁴⁹ Turpat, 128.lpp.

¹⁵⁰ Turpat, 129.lpp.

¹⁵¹ Marcel, H.. (2014). Putin's Grand Desing. In *Putin's War: the Rise of Russia's New Imperialism* (pp. 68). USA: Rowman & Littlefield.

ko var iegūt no transporta nozares. Notiek pārrunas par šo robežu strīdu, taču [astāv maza iespēja ka tas ir atrisināms tuvākajā laikā, jo šo konfliktu pamatā ir katras valsts nacionālās intereses.¹⁵²

5.3.Spēku līdzsvars

NVS kā reģionālās drošības kompleksā pastāv unipolārs spēku līdzsvars, kur lielākais un ietekmīgais spēlētājs ir Krievija. B.Buzans savā grāmatā "Regions and Powers" ir nodefinējis Krieviju, kā centrālo varu NVS reģionālajā drošības kompleksā. Pēc Buzana, reģionālajā drošības kompleksā pastāv spēku līdzsvars, kur mazās valstis veido pretspēku lielai valstij, ar mērķi nepieļaut tās dominanci reģionā. Taču šis teorētiskais pieņēmums nevar būt uzskatāms par atbilstošu NVS gadījumam.

Pirmkārt, starp visām NVS telpas valstīm Krievijai ir vislielākais potenciāls dažādās jomās. Ekonomiskie rādītāji liecina, ka Krievijas IKP ir lielāks nekā kopējais NVS valstu IKP.(Skat.pielikumu 1). Tas nozīmē to, ka Krievijai NVS telpā ir jāsadarbojas ar ekonomiski mazāk attīstītām valstīm. Krievijas iedzīvotāju skaits, kas sastāda lielu procentu skaitu no visām NVS valstu iedzīvotājiem, arī liecina par lielu pārspēku.(skatīt.pielikumu 2). Kā arī Krievija visvairāk tērē uz militāro aizsardzību.¹⁵³ Augstākminētie rādītāji parāda to, cik asimetriskas ir Krievijas un citu NVS valstu spēki.

No šāda spēku līdzsvara izriet vāji attīstītas NVS institūciju iemesli, kuri ir meklējami NVS valstu ekonomikās, kas nevar atļauties pienācīgi finansēt reģionālās organizācijas struktūras. Tas rezultātā dod negatīvu ietekmi reģionālai integrācijai. No teorijas izriet, ka institūciju veidošana nepieļauj vienas valsts dominēšanu reģionā. Kā arī NVS dalības maksa, no kuras tiek finansēti ar NVS saistītie pasākumi tik izrēķināta atbilstoši valstu makroekonomiskiem rādītājiem, kas no vienas puses ir loģiski, taču no otras puses var konstatēt, ka lielu daļu no visu valstu finansēšanas NVS struktūrām nāk tieši no Krievijas. Tātad, vājas valstu iespējas neļauj attīstīties institūcijām, līdz ar ko, nav mehānisma, kurš varētu mazināt dominējošā spēka ietekmi reģionā. NVS valsti ir Krievijas vājie partneri, līdz ar to, Krievijai ir gan vēlme uzņemties reģiona reprezentēšanu starptautiskajā līmenī, gan arī tā nepieļaus supranacionālu institūciju veidošanu, kas var mazināt Krievijas ietekmi un rīcības brīvību.

¹⁵² International crises group. *Central Asia: Border Disputes and Conflict Potential*. Retrieved 14 May, 2015, from <http://www.crisisgroup.org/en/regions/asia/central-asia/033-central-asia-border-disputes-and-conflict-potential.aspx>

¹⁵³ The world bank. *Military expenditure (% of GDP)*. Skatīts: 14.05.2015
<http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS>

Pēc statistikas datiem, kā arī pēc iesaistes reģiona integrācijā, Baltkrievija un Kazahstāna spēlē svarīgu lomu NVS reģionā. Piemēram, Baltkrievijā atrodas vairākas NVS institūcijas, kā arī Baltkrievija uzņemas NVS prezidējošās valsts lomu divus gadus pēc kārtas: 2013. gadā un 2014. gadā.¹⁵⁴ Pēdējie notikumi rāda, ka Baltkrievija un Kazahstāna redz ekonomiskās izaugsmes iespējas, taču ar Krieviju attiecības veido ļoti piesardzīgi. Ukrainas iestāšanās Eirāzijas Ekonomiskajā Savienībā būtu tas, ko vēlas Baltkrievija un Kazahstāna. Ukrainai pieder samērā liels potenciāls, un veidojot ar Ukrainu koalīciju, varētu nepieļaut Krievijas dominanci reģionā. Pēc vairākiem Baltkrievijas un Kazahstānas rakstiem medijos, var konstatēt, ka A.Lukašenko un N.Nazarbajevs “nevēlas būt par V.Putina vasāļiem jaunajā savienībā”. Taču Ukraina Eirāzijas Ekonomiskajā Savienībā neiestāsies, līdz ar to tas nedod iespējas Kazahstānai un Baltkrievijai spēlēt pretbalansējošo lomu.

No teorētiskām perspektīvām, spēku līdzsvars paredz valstu spēku balansēšanu ar mērķi nepieļaut vienas valsts dominanci reģionā. Taču gadījumā ar NVS telpa valstīm, ir skaidri redzamas valstu ekonomiskā dažādība. Tādējādi, reģionālai lielvarai nākas sadarboties ar vāji attīstītām ekonomikām, kas protams, rezultātā nedod efektīvu un uz sasniegumiem orientētu rezultātu. Pēc ekonomikas teorijām, konkurence vienmēr veicina attīstību.

Nacionālo interešu dēļ, NVS telpā valstīm ir grūtu apvienoties, līdz ar ko veidot pretspēku Krievijai, tādējādi radot signālu lielvarai par citu valstu interešu ievērošanu. No tā izriet, ka Krievija, balstoties uz saviem resursiem un dominanci reģionā, ir pārliecināta par savu ārpolitikas mērķu īstenošanu. Kā arī NVS organizācija nav valsts vai supranacionālais statuss, kas ļautu izveidot tādu pārnacionālo mehānismu, kurš būtu spējīgs noteikt valstīm to, kas ir jādara, bet NVS institucionālais mehānisms tiks detalizēti analizēts šīs nodaļas ceturtajā apakšnodaļā.

1994. gadā Kazahstānas prezidents N.Nazarbaev piedāvāja izveidot jaunu apvienību, kas paredzēja kopējās tirgus izveidi, vienotas valūtas ieviešanu, lēmumu pieņemšana balstoties uz kvalificēto vairākumu, taču šī ideja netika atbalstīta. Savukārt, Nazarbajeva projekts, kura pamatā ir integrācijas procesi, tika attīstīts dažus gadus vēlāk, bet jau kā citu organizāciju pamatos: Eirāzijas ekonomiskā kopiena, Muitas savienība, Vienota ekonomiskā telpa. No tā var secināt, ka NVS valstīm ir grūti piedāvāt un īstenot savas unikālās idejas saistībā ar reģionālo integrāciju.

Krievijas reģionālās lielvaras statuss deva Krievijai pamatu nest atbildību par notikumiem Sadraudzības telpā. B.Jeļiņam proklamējot, ka Krievijai ir jābūt pirmajai starp vienlīdzīgiem starp

¹⁵⁴ Исполнительный Комитет СНГ. ([no date]). *Председательство Республики Беларусь в Содружестве Независимых Государств в 2013 году*. Skatīts: 14.05.2015 <http://www.cis.minsk.by/page.php?id=19068>

Sadraudzības valstīm, tas deva saprast, ka tas ir dabiski, ka Krievijai ir jāspēlē dominējošā loma reģionā definējot to, kā attīstīsies attiecības ar reģiona valstīm, kā izmantot militāros spēkus.¹⁵⁵ Kā vien no pierādījumiem tam, ka Krievija NVS reģionu redz kā savu drošības zonu, bija B. Jeļcina apņemšanās izvietot divdesmit astoņas Krievijas militārās bāzes NVS valstu teritorijās. Šis plāns palika nerealizēts, taču konfliktu zonās Krievijas militārās armijas turpināja pastāvēt. Krievija stingri uzvēra to, ka NATO un Amerikai nav tiesiska pamata iejaukties NVS konfliktu zonās. NATO loma NVS konfliktu pirmsākumos Maskavai nebija vēlama. Arī pēdējo gadu notikumi rāda, ka Maskava visiem spēkiem cenšas nepieļaut valstu ārpolitiku virzību uz ciešāku sadarbību ar ES un NATO.

5.4. Reģiona iekšējās izmaiņas

Šī apakšnodaļa ir analīze par NVS telpā notiekošiem iekšējiem procesiem jeb institūciju veidošana. Pēc teorijas Reģionālās integrācijas rezultātā notiek dažādu, bieži ekonomisku un sociālu, procesu sinhronizācija. Parasti ekonomiskās integrācijas procesi sekmē valstu makroekonomisko rādītāju konvergenci, ciešākās savstarpējās atkarības izveidošanu, IKP palielināšanu, kā arī tiek palielināta ražošana, un uzlabota tās kvalitāte un jaunu norieta tirgus parādīšanās. Politiskā integrācija veidojas vairāku sarežģītu procesu rezultātā, kas izriet no vairākiem faktoriem gan no ģeopolitikas un pašu valstu iekšpolitiskiem. Politiskā integrācija paredz, vairākas vienības jeb valstis apvienojas un tās rezultātā izveidojas starpvalstu un supranacionālās institūcijas, kurām tiek nodota daļa no valstu suverenitātes un kompetences. Rezultātā parādās institucionālās sistēmas, veidojas integrētās telpas pilsonības institūts, veidojas vienotā kultūras, sociālā un humanitārā telpa.

Taču NVS iekšējās dinamikas gluži pilnībā nav attiecināmi uz augstāk minētiem teorētiskiem aspektiem vairāku iemeslu dēļ. Iepriekš tika minēts, ka NVS institūcijām ir vāji attīstīts darbības mehānisms. Stipra un efektīvi funkcionējošā supranacionālā institūciju trūkums ir viens no integrāciju kavējošā faktora trūkums. Savā teorētiskajā darbā, E. Harells pētīja, ka lai valstīm viena reģiona ietvaros veiksmīgi sadarbotos ir nepieciešams "atlikt malā savu egoismu un domāt par jaunām sadarbības formām". Supranacionālas institūciju vai (institūcijas) esamība noteiktu valsts subordinēšanu noteiktās jomās. Piemēram, ES līmenī, institūciju ietekmi var definēt

¹⁵⁵ Allison, R. (2013). Contested Norms in the CIS Regional Order. In *Russia, the West, & Military Intervention* (pp. 122). United Kingdom: OXFORD University Press.

kā kombinētu, jo tā sastāv gan no starpvalstu institūcijām (no angļu val. *intergovernmental*) un supranacionālām institūcijām (no angļu val. *supranational*). Pastāvot supranacionālām institūcijām, valstis nevarētu darboties pēc saviem uzskatiem un principiem. Taču NVS gadījumā, tas acīmredzami nebūtu iespējams dēļ Krievijas nacionālām interesēm. Krievijas rīcības parāda to, ka tā nevēlas atkāpties no savām interesēm reģionā, un tāpēc E. Harela piedāvātā ideja par to, ka valstīm ir jāatliek malā nacionālais egoisms, nestrādā.

Stipra institucionālā mehānisma trūkums noved pie vairākām būtiskām problēmām. Konkrēti pie tā, ka realitātē pastāv pilnīga neatbilstība starp oficiāliem dokumentiem un realitāti. Dokumentos par NVS izveidi tika vairākkārt uzvērts, ka Sadraudzība darbojas uz vienlīdzības principa. Kā praksē apstiprinājās, vienlīdzības princips nestrādā. Krievija pret bijušam PSRS valstīm izturas pavisam dažādi nekā pret citām pasaules valstīm. Kā arī drošības nodrošināšana un draudzīgu uz abpusēju cieņu balstītu attiecību veidošana starp NVS valstīm netika pildīta jau Sadraudzības pastāvēšanas pirmajos gados.

NVS kā reģionālā organizācijā, kā arī NVS telpā esošie apakšreģioni nav izveidojuši pilsonības institūtu iedzīvotājiem, kā pētījuma gaitā netika atrasts neviens oficiāls dokuments, kurš pierādītu, ka NVS iedzīvotājiem pienākas sociālās garantijas vai tiesības.

Neskatoties uz to, ka sākotnējās NVS sadarbības ieceres vairākās jomās nepiepildījās efektīvi, tas zināmā mērā radīja platformu tādu institūciju veidošanai, kuras atbilst noteiktai specifiskai jomai. Piemēram kolektīvās drošības līgums, kurš vēlāk kļuva par organizāciju ar mērķi sadarboties militārajā jomā. Ekonomiska rakstura organizācijas, tādas kā Muitas Savienība, Eirāzijas Ekonomiskā Kopiena. Tāpēc viennozīmīgi apgalvot, ka NVS pastāv tikai negatīvas tendences, kas padara NVS telpu fragmentētu nebūtu pareizi pagalvot. Taču sākotnēji izvirzītie labumi, ko NVS izveide apsolīja iegūt, neizpildījās. To pierāda tas, ka NVS kā savienība, nedz arī citas NVS telpā pastāvošās organizācijas nav spējīgas gūt iedzīvotājiem labumus.

NVS pirmsākumos tika izveidota Valstu vadītāju padome un valdības vadītāju padome. Vēlāk tika attīstītas citas institūcijas. Valstīm neizdevās izveidot tādu sadarbību, par kādu bija iepriekš vienojušies NVS izveidošanas dokumentos. Tā piemēram, NVS kā organizācijai neizdevās izveidot vienotu armiju. 1992. gadā parakstītais līgums par kolektīvo drošību, kuru parakstīja sešas valstis. Kā arī, ar laiku līgums par kolektīvo drošību pārveidojās uz KDLO un kļuva pilnīgi neatkarīgs no NVS.¹⁵⁶ 2002. gadā Armēnija, Kazahstāna, Kirgizstāna, Krievija, Tadžikistāna un

¹⁵⁶ Marcel, H.. (2014). *Putin's Grand Desing*. In No editors (Ed), *Putin's War: the Rise of Russia's New Imperialism* (pp. 68). USA: Rowman & Littlefield.

Uzbekistāna izveidoja KDLO, kura mērķis bija koordinēt valstu ārpolitiku nostājas attiecīgi starptautiskās un reģionālās drošības problēmā un par kolektīvo drošības sistēmu. Ar KDLO Maskavai bija divi galvenie mērķi. Pirmais, izveidot organizācijas sadarbību tik ciešu, lai valstīm būtu grūtības šo organizāciju pamest. Otrais, izveidot tādu darbības telpu, kurā nebūtu pieļaujama citu drošības organizāciju un trešo valstu darbības.¹⁵⁷ Taču neilgi pēc organizācijas izveidošanas brīža, valstis uzreiz saprata šo Krievijas mērķus un tāpēc tām parādījās bažas saistībā ar Krievijas lomu organizācijā. 2012. gadā, Uzbekistāna, kurai pieder nozīmīgs militārais potenciāls Vidusāzijā, pārtrauca savu dalību KDLO. Par šī lēmuma galveno skaidrojumu tika minētas bažas par Krievijas mērķiem šīs organizācijas ietvaros. Rezultātā, Uzbekistānas izstāšanās no organizācijas parādīja šīs organizācijas simbolisko nozīmi.

2011. gadā V.Putins paziņoja par Ēirāzijas Kopienas projektu. Muitas Svaienības valstis – Baltkrievija, Krievija un Kazahstāna – ir Ēirāzijas Kopienas veidojošās valstis. Taču pastāvēja arī opozicionāri viedokļi par Ēirāzijas Savienību. Galvenās atziņas bija par to, ka ciešāka ekonomiskā integrācija ar Krieviju izraisīs politiskus un ekonomiskus problēmas. Piemēram, Kazahstāna iesaistīsies kopējā tirgū, taču Krievija var negodīgu uzlikt dempingu uz savām precēm. Putins uzvēra, ka Ēirāzijas projekts ir līdzīgs ES gan institucionālā ziņā, gan kopējās vērtībās, kā arī Putins piedāvāja neveidot konkurenci starp ES un Ēirāzijas Savienību. Taču Putina izvirzītie argumenti neatbilsta realitātei. Pirmkārt, Ēirāzijas Savienībai, tāpat kā citām NVS telpas organizācijām nav supranacionāla spēka. Otrkārt, spēku līdzsvara ziņā, ES nav iespējama situācijā, kura viena valsts varētu dominēt, ko nevar apgalvot par Ēirāzijas Savienību, kur spēku līdzsvars ir unipolārs ar Krievijas varas centrēto lomu.¹⁵⁸ Treškārt, kopējās vērtības, tādas kā demokrātija un brīvība nav saistošas Baltkrievijai, Kazahstānai un Krievijai un citām Sadraudzības valstīm.¹⁵⁹

Sadraudzībā, kurā sistemātiski viena lielvara paaugstina cenas uz resursiem, tādējādi radot konfliktsituācijas ar valstīm, kā arī periodiski veicot citu valstu preču pārdošanas aizliegšanu Piemēram, 2006. gads Krievijas dienesti aizliedza pārdot Gruzijas un Moldovas vīnus un minerālos ūdeņus Krievijas teritorijā. Rada šaubas par reģionālo organizācijas turpmāko integrāciju un attīstību.

¹⁵⁷ Turpat.

¹⁵⁸ Turpat, 79.lpp.

¹⁵⁹ Turpat, 80.lpp.

5.5. Reģiona ārējās izmaiņas

NVS veidošanas gados ne visas valstis izteicās uzreiz parakstīt formālus dokumentus iestāšanai organizācijā. Gruzijas dalība savienībā iestājās tikai 1993. gadā un 2009. gadā oficiāli izstājās. Turkmenistāna tāpat kā Ukraina nav ratificējusi Sadraudzības hartu, taču Turkmenistāna 2005. gadā paziņoja par dalību Sadraudzībā “kā asociētā valsts”. Ukrainai nav statusa sadraudzībā, taču tā sadarbojas un piedalījās reģionālajās organizācijās.

Krievija negatīvi reaģē uz to, ka Sadraudzības valstis izvēlas ārpolitikas virzienu par labu rietumiem. Krievija ar visiem spēkiem provocē un veido konfliktus, kurās cenšas pierādīt, ka NVS valstis nevar pastāvēt atrautu no Krievijas. Valstu ārpolitikas izmaiņas par labu integrācijai ar NATO vai ES, Krievija uzskata par draudu. Kā piemērs GUAM ir organizācija, kas strādā nošķirti no NVS. Tās dalībvalstis ir Gruzija, Ukraina, (Uzbekistāna izstājās), Azerbaidžāna un Moldova. Šīs organizācijas galvenie uzdevumi ir demokrātisku vērtību attīstīšana, cilvēktiesību aizsargāšana, stabilas attīstības nodrošināšana; starptautiskās un reģionālās drošības nodrošināšana. Kā viena no GUAM darbības prioritātēm ir veicināt eiropeisku integrāciju drošības un sociāli-ekonomiskajās nozarēs. Neskatoties uz to, ka GUAM ir organizācija, kuru veido NVS telpas valstis, pēc oficiāliem dokumentiem tā darbojas nošķirti no NVS, jo galvenokārt tā mijiedarbojas ANO un EDSO organizācijās.¹⁶⁰

2014. gada 27. jūnijs GUAM organizācijas trijām valstīm kļuva nozīmīgs notikums saistībā ar ES ciešāko integrāciju, jo tika ES parakstīta asociācijas līgumus ar Gruziju, Moldovu un Ukrainu. Šis notikums nozīmē ciešāku attiecību veidošana politiskajā un ekonomiskajā jomā. Šis notikums ir ļoti nozīmīgs valstu attīstībai, jo sniedz daudzas iespējas, tādas kā ekonomiskos ieguvumus no Brīvās Tirdzniecības Zonas un pieeju šīm valstīm pie ES vienotā tirgus. Ekonomiskajā ziņā šie apstākļi jaunām asociācijas valstīm sniegs iespēju attīstīt uzņēmējdarbību un palielināt produkcijas kvalitāti atbilstoši ES standartiem.¹⁶¹

Jaunai Maskavas politiskai elitei bija grūti pieņemt to, ka bijušās padomju valstis tagad ir neatkarīgas un suverēnas, tāpēc, lai apzīmēti šīs valstis Krievijā izmantoja jēdzienu – ‘tuvākā aizrobeže’. NVS līgumu parakstītām valstīm bija vienlīdzības tiesības, kā arī tiesības uz suverenitāti. Taču īstenojot Krievijas ārpolitiku, tas netika ņemts vērā. Pēc septiņdesmit vadības

¹⁶⁰ Guam: organization for democracy and economic development. *O FVAM*. Skatīts: 14.05.2015 <http://guam-organization.org/node/240>

¹⁶¹ European union external action. *EU forges closer ties with Ukraine, Georgia and Moldova*. Skatīts: 14.05.2015 http://eeas.europa.eu/top_stories/2014/270614_association_agreement_en.htm

gadiem, kad Maskavā tika pieņemti visi uz padomju republikām saistītie lēmumi. PSRS sabruka, taču NVS telpas turpināja saukt par padomju savienības telpu. Tāpēc, attiecības ar Krieviju un NVS nebija vienlīdzīgā līmenī, bet gan hierarhiski pakārtotas jeb centrētas ap Maskavas politisko centru.¹⁶²

Dažu valstu ārpolitiskas virzienu izmaiņas, liecina par to, ka valstis nav apmierinātas ar NVS kā organizācijas darbību. Patiešām, ņemot vērā visus faktorus, katrā no kam tika konstatēta Krievijas vēlme īstenot savas intereses un neieļaut ietekmes mazināšanu. Krievijas mērķu sasniegšanā tiek izmantoti vairāki līdzekļi un instrumenti. Sākot ar vēsturiskiem motīviem, kurus Krievija izmanto, lai pamatotu savas intereses NVS telpas valstīs, kā arī iejaukšanās konfliktos kā ieinteresētai pusei, tādējādi destabilizējot valstu ekonomikas ar mērķi pierādīt, ka bez Krievijas valstis nevarētu turpmāk pastāvēt. Neskatoties uz šaurām organizācijām, kuru pamatā ir ekonomiskā telpā, Krievija joprojām sistemātiski veidoja negodīgus apstākļus, negatīvi ietekmējot valstu ekonomikas. Gāzes cenu kāpšana, citu valstu preču pārdošanas aizliegšana, kā arī karošana notiek vienas organizācijas telpā. Šie negatīvie aspekti kopā ar bailēm, ko izraisa Krievijas militāro bāžu klātbūtne citās teritorijā, kā arī līderu uz Krievijas vēsturisko apziņu balstītie izteicieni, rada valstīm neuzticību.

Taču neskatoties uz dezintegrējošiem pasākumiem, valstis joprojām piedalās NVS Valstu vadītāju padomēs un sapulcēs, publiski izsakās, ka NVS darbībai ir jāturpinās. Kā viens no iemesliem - izveidojusies ekonomiskā atkarības. Ciešas saistības ar Krieviju, nedod iespējas mazām valstīm censties īstenot savas intereses, jo pretēja gadījumā Krievija var nodarīt būtisku zaudējumu ekonomikām. Piemēram, atceļot iespēju darbaspēka brīvai kustībai, tas novedīs pie tā, ka liels strādnieku daudzums atgriezīsies savās mājās, kur pastāv bezdarbs, tādējādi radot vēl lielāku spriedzi.

¹⁶² Allison, R. (2013). Contested Norms in the CIS Regional Order. In Allison, R.O.Y (Ed), *Russia, the West, & Military Intervention* (pp. 121). United Kingdom: OXFORD University Press.

SECINĀJUMI

Sākotnēji, NVS izveidošanai un turpmākai efektīvai funkcionēšanai bija ieliktas fundamentāli pamati gan valstiskā (pieredze darboties padomju savienībā), gan sabiedrības līmenī (cilvēk kontakti). Par piemēru var minēt Baltkrieviju, kurā krievu valodai ir vienlīdzīgs statuss ar krievu. Baltkrievu valoda iedzīvotāju dzīvē parādās tikai simboliskā veidā – virsraksti, ielu nosaukumi, reklāmas. Ar vien vairāk jauniešu dot priekšroku studēt krievu valodā. Neskatoties uz Lukašenko un Putina attiecību dinamiku, kas svārstās no draudzīgo uz naidīgo pusi, lielākā sabiedrības daļa ir noskaņota par labu ciešāku attiecību veidošanā ar Krieviju.

Vēsturiskām saiknēm uz NVS kā reģionālo drošības kompleksa integrāciju ir pozitīva un vienlaicīgi negatīva ietekme. PSRS laikos izveidotā saiknes izveidoja valstu savstarpējo atkarību. Tādēļ veidojot NVS reģionālo organizāciju, kura sākotnēji izvirzīja mērķus kļūt par starptautiski svarīgu organizāciju, bija jau iepriekš izveidots pamats turpmākām attīstībām, īpaši ekonomikas jomā. Par vienu no būtiskām priekšrocībām, ko sniedza padomju savienība, bija cilvēku mobilitāte industrializācijas apstākļos, kas nozīmēja spēju pārvietoties un izvēlēties labākus izglītības piedāvājumus, kā arī, komandekonomikas specifika ļāva nodrošināt viesiem speciālistiem darba vietas, taču arī darba vietas varēja atrasties pat ļoti tālos attālumos. Gan valstu veidošanas process, kas aizsākās vēl 1920. gados, gan izraisītās deportācija un vēlāk ar industrializāciju sekmētas cilvēku tautu kustība PSRS, rezultātā deva etniski heterogēnu ģeogrāfisku telpu. Ja no vienas puses, tas veicināja cilvēku līmenī jaunas emocijas, tad no otras puses, negodīgās ekonomisko resursu negodīgās pārdales dēļ kā arī citu faktoru ietekmē, etniskā dažādība NVS valstu teritorijā kļuva par nopietnu izaicinājumu.

No vēsturiskām saitēm, izriet Krievijas nekonsekventā politika attiecībā uz NVS valstīm. Pirmkārt, konceptuālie materiāli un politiskās runas, gan arī praktiskajā ārpolitikas īstenošanā, tika konstatēts, ka Krievija attiecībā pret NVS valstīm izturas kā pret bijušām valstīm. Krievija neredz NVS valstis kā sev līdzvērtīgas valstis. Krievijai ir raksturīgi pamatot savu iejaukšanu NVS telpas konfliktos ar to, ka tās joprojām ir Maskavas interešu sfēra. Īstenojot Krievijas ārpolitiku pret neatkarīgām valstīm kā pret bijušām padomju savienībām, Krievija netiešā veidā atgādina PSRS laikus, kad tikai Maskava bija politiskais centrs, kurā tika veidotas politikas attiecībā uz visām valstīm. Krievijas dominēšanu pierāda fakts, ka sadraudzības institūcijās un sēdēs, darba valoda ir krievu valodu. Īpaši daudz tika uzvērts par kopējām kultūras saiknēm politiskajās runās. Krievu valoda kā vienīgā valoda, kā arī V.Putina izteicieni par kopējo kultūras identitāti ir uzskatāms par draudu citu valstu identitātei un neatkarībai.

Izvērtējot draudzīguma un naidīguma modeli NVS reģionālajā drošības kompleksā tika secināts, ka reģionā naidīgu attiecību ir daudz vairāk nekā draudzīgu. Ar draudzīgām attiecībām saprotot valstu bailes, neuzticību un konfliktēšanu. NVS situācijā, vairāku valstu līderi publiskajā telpā ir izteikušies par bailēm, ko rada Krievijas darbības. Bailes izriet no Krievijas līderu izteicieniem par to, ka Baltkrievijas un Kazahstānas identitāte ir apstrīdamas, kā arī Gruzijas ārlietu ministra izteicieni par bailēm no Krievijas militāro bāžu izvietojumu Armēnijā un pašā Gruzijā. Kā arī nozīmīgs ir fakts, ka Krievija karoja ar toreiz Sadraudzības dalībvalsti Gruziju, un tagad – ar Ukrainu, kas oficiāli neskaitās par NVS dalībvalsti, taču tās dalība Sadraudzībā ir konstatējama vairākās jomās. Krievijas iejaukšanās teritoriālajos un etniskajos konfliktos ir pretrunīga. Pirmkārt, tāpēc, ka Krievija konfliktos iejaucas nevis kā neitrālā puse, bet gan kā ieinteresētā trešā puse. Kā arī tika konstatēts, ka Krievijas miera uzturēšanas spēku iesaiste konfliktos notika tikai tādos gadījumos, kad tas ir svarīgi pašai Krievijai. Piemēram, Piedņestras konfliktā, Krievija redzēja atbilstošus apstākļus Gazprom infrastruktūras izveidei, turpretim Kirgizstānas prezidenta lūgums par miera uzturēšanas spēku klātbūtni valsts iekšpolitisķās situācijas uzlabošanai, tika atraidīts. Tas paskaidro to, ka Krievija vēsturiskās saites kā pamatojumu iejaukšanām citu valstu iekšlietās izmanto tikai tādos, gadījumos, kuri ir svarīgi tikai pašai Krievijai.

Par integrāciju kavējošo faktoru darba gaitā tika pierādīts unipolārais spēku līdzsvars. Krievijai NVS reģionā nav nevienas citas valsts, kura varētu pretbalansēt Krievijas ietekmi. Par nozīmīgiem spēlētājiem reģionā, pēc to ekonomiska, militāra un demogrāfiska potenciāla, ir Baltkrievija, Kazahstāna un Ukraina. Taču joprojām, arī šīs valstis pat apvienojoties nespētu ietekmēt Krievijas ietekmes mazināšanu reģionā. Unipolārā spēka jeb, kā B.Buzans definēja NVS drošības kompleksu – centrētais reģionālais drošības komplekss, līdzsvars šajā gadījumā nevar būt par faktoru tālākai attīstībai. Krievijai NVS kontekstā sadarbojas ar vairāku reižu mazāk attīstītām ekonomikām, kas savukārt neveido motivāciju jeb potenciālu attīstīties turpmāk. Gan septiņdesmit gadu dominēšana padomju laikos, kas ir izveidojusi Maskavas politiskajai elitei savā ziņā apziņu par Krieviju kā lielvaru, kā arī esošie resursu daudzumi un ģeogrāfiskā izvietošana, ir tas, kas ietekmē līderu ārpolitiskās rīcības

Viens no veidiem, kā samazināt vienas varas dominēšanu reģionā ir veidot institūcijas. NVS institūcijām ir vairāki trūkumi. Pirmkārt, institūcijām nav supranacionāla rakstura, kas nozīmētu, ka valstu suverenitāti ierobežo augstākā vara, tādējādi ierobežotu Krievijas varu. Otrkārt, institūcijas ir vāji attīstītas. Par to liecina, piemēram, KDLO, kas ir militāra organizācija, kura savu darbību orientē uz kolektīvo spēku veidošanu, lai stātos pretim ārējiem draudiem. Taču patiesībā,

NVS reģionālajā drošības kompleksā galvenā problēma ir tās iekšējie konflikti. Kā arī KDLO struktūra ir ļāvusi valstīm saprast, ka Krievijas interese šajā organizācijā, var ietekmēt pašas valstis. Otrais, Eirāzijas Savienība, par kuras efektivitāti ir parādījušās bažas no valstu līderu puses, apsverot idejas izstāties no organizācija Krievijas interešu dominēšanas dēļ. Institūciju veidošanā par vienu nozīmīgu priekšnosacījumu ir jābūt materiālām finansēm, lai šīs institūcijas tiktu uzturētas. Ņemot vērā valstu ekonomiskos rādītājus un attīstības tempus, ir grūtu noteikt cik daudz valstu var atļauties tērēt. Līdz ar to Krievijai, kas institūciju izveide iegulda visvairāk līdzekļu, un kurai ir svarīgas savi mērķi un nacionālās interese, neveidos tādas institūcijas, kuras mazinātu tās lomu reģionā.

Darba gaitā tika konstatētas vairākas darbības, ko Krievijas puse ir veikusi, tādējādi pārkāpjot parakstītus starpvalstu līgumus par organizāciju veidošanas un darbības principiem. Vairākkārt tika uzvērta, ka visas valstis ir vienlīdzīgas. Pētījumā tika konstatēts, ka attiecībā pret NVS valstīm Krievijas ārpolitika nav konsekventa. Krievija joprojām uztver valstis kā bijušās padomju republikas. Konflikta gadījumos, kuros Krievijai ir savas intereses, vairākkārt tika pārkāpta valstu suverenitāte. Tādējādi, šie pārkāpumi liecina par vāji izveido mehānisku, kas neparedz soda sankcijas pret dalībvalsti, kura nepilda līgumos atrunātus noteikumus. Kā arī pats fakts, ka Sadraudzības telpā sistemātiski notiek noteikumu pārkāpšana vēl vairāk izraisa valstu neuzticību, kā rezultātā integrācijas turpmākā attīstība tiek kavēta.

Taču pastāvot vairākām, un būtiskām dezintegrāciju tendencēm, NVS un tajā esošās apakšorganizācijas turpina pastāvēt. Neskatoties uz bailēm un neuzticību, kura ir izveidojusies visu NVS pastāvēšanas laiku gaitā, valstis ir cieši saistītas ar Krieviju. Izstāšanās no NVS vai no reģionālās organizācijas, nozīmētu lielu triecienu uz tā jau vājo ekonomiku.

Darba gaitā tika izpētīti NVS kā reģionālā drošības kompleksa iekšienē notiekošie procesi. Apkopojot secinājumus, tika konstatēts, ka visos izvirzītajos faktoros ir novērotas Krievijas interešu dominēšana. Izvirzītā hipotēze: ir apstiprinājusies. Krievija neveido attiecības ar NVS valstīm kā vienlīdzīgām, kā arī Krievijas interesēm ir lielāks spēks. Darba gaitā tika pierādīts, ka Krievijas interešu īstenošana negatīvi ietekmēja NVS kā reģionālā drošības kompleksa integrāciju.

IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI

Alewei G. Arbatov, Dag Hartelius. (1999.) *Russia and the World: A New Deal. Policy recommendations based on the International project: Russia's Total Security Environment*. East West Institute.

Buzan B. , (2000). *Cilvēki, valstis un bailes :problēmas, kas saistītas ar starptautiskās drošības izpēti periodā pēc aukstā kara*. Rīga: AGB.

Buzan B.; Waever O., (2003). 'The war is over'. In: (ed), *Regions and Powers: The Structure of International Security*. United Kingdom: Cambridge University Press.

Booth K., (2007). *Theory of World Security*. 1st ed. United Kingdom: Cambridge University Press.

Central intelligence agency. (n.d.). *The World Factbook*. Skatīts: 01.05.2015
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/aj.html#Issues>

European union external action. *EU forges closer ties with Ukraine, Georgia and Moldova*. Skatīts: 14.05.2015
http://eeas.europa.eu/top_stories/2014/270614_association_agreement_en.htm

Fawcett, L & Hurrell, A. (1995). *Regionalism in World Politics: Regional Organization and International Order*. Oxford : Oxford University Press.

Gamble A. , (2014). 'Regional Blocs, World order and the New Medievalism'. In: Telo M. (ed), *European Union and New Regionalism: Competing Regionalism and Global Governance in a Post-Hegemonic Era*. 1st ed. United Kingdom: ASHGATE.

Guam: organization for democracy and economic development. *Организация за демократию и экономическое развитие - ГВАМ*. Skatīts: 09.05.2015 <http://guam-organization.org/node/240>

Gvosdev, N.K. (2014). Vectors and Sectors: The Russian Foreign Policy Mechanism. In *Russian Foreign Policy: Interests, Vectors and Sectors* (pp. 27). USA: SAGE.

Harders, C & Legrenzi, M. (2013). *Beyond Regionalism?: Regional Cooperation, Regionalism and Regionalization in the Middle East*. [no place]: Ashgate Publishing.

Hurrell A., (1995). 'Regionalism in Theoretical perspective'. In: Fawcett L; Hurrell A. (ed), *Regionalism in World Politics: Regional Organization and International order*. 1st ed. United States: OXFORD University Press Inc., New York.

Hettne B., Soderbom F. , (2002). 'Theorising the rise of regionness'. In: Breslin S., Hughes C.H., Phillips N., Rosamond B. (ed), *New Regionalisms in the Global Political Economy*. 1st ed. USA and Canada: Routledge

International crises group. (2011). *Armenia and Azerbaijan: Preventing War*. Skatīts: 30.04.2015 <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/caucasus/B60%20Armenia%20and%20Azerbaijan%20---%20Preventing%20War.pdf> pp.3.;

Jos boonstra senior researcher, democratisation programme, fride. Moldova, Transnistria and European Democracy Policies . Skatīts: 01.05.2015 http://fride.org/download/COM_Moldav_ENG_feb07.pdf ;

Kolossov, V. (1999). Ethnic and political identities and territorialities in the post-Soviet space. *GeoJournal*, 48(2), pp.72

Landenhove L.V. , (2011). 'The Social Constructions of Regions'. In: (ed), *Building Regions: The Regionalization of the World Order*. United Kingdom: MPG Books Group

Leclercq, A. (2014). Povtornoje razvitie otnoshenijs blizhnem zarubezhem. In - (Ed), *Russkoje vlijanie v Evrazii* (pp. 255). Moscow: Alpina Publisher

Lynch, D. (2001). Frozen Conflicts. *The World Today*, 57(8/9), 36

Marcel, H. (2014). Putin's Grand Desing. In No editors (Ed), *Putin's War: the Rise of Russia's New Imperialism* (pp. 62). USA: Rowman & Littlefield.

North Atlantic Treaty Organization. *Signatures of Partnership for Peace Framework Document*. Skatīts: 05.05.2015 http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_82584.htm

North Atlantic Treaty Organization. *The Partnership for Peace programme*. Skatīts: 05.05.2015 http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50349.htm

Online encyclopedia of mass violence. ([no date]). *CHRONOLOGICAL INDEX: The Soviet Massive Deportations - A Chronology*. Skatīts: 14.05.2015 <http://www.massviolence.org/The-Soviet-massive-deportations-A-chronology>

Ozoliņa, Ž. (2000). Latvijas Drošības Politikas Reģionālie Aspekti. Rīga: Apgāds Izglītība.

Richard, S. & Webber, M. (19993). The Commonwealth of Independent States, 1991-1998: Stagnation and Survival. *Europe-Asia Studies*, 51(3), 382. Skatīts: 30.05.2015 <http://www.jstor.org/stable/153688>

Sens A.; Stoett P. , (2010). 'International Security After the Cold War'. In: *Global Politics:Origins, Currents, Rirections*. 4th ed. England: Nelson Education.

Spielau, A. . (2013). Roads to Regionalism: Concepts, Issues, and Cases. In striebinger et al (Eds), *Roads to Regionalism Genesis, Design, and Effects of Regional Organizations* (pp. 4). [no place]: Ashgate Publishing.

The Shangai Cooperation Organization. *Краткие сведения о ШИОС*. Skatīts: 10.05.2015 <http://www.sectso.org/RU123/brief.asp>

The world bank. *Military expenditure (% of GDP)*. Skatīts: 14.05.2015 <http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS>

Yamskov, A.N. (1991). Ethnic Conflict in the Transcaucasus: The Case of Nagorno-Karabakh. *Theory and Society*, 20(5), 637.

Williams P.D., (2008). 'Security Studies: An Introduction'. In: Williams P.D., *Security Studies: An Introduction*. 1st ed. USA and Canada: Routledge. pp.1.

Väyrynen, R. (2003). Regionalism: Old and New. *International Studies Review*, 5(1), 26. Retrieved 8 April, 2015, from <http://www.jstor.org/stable/3186488>

Антитеррористический центр государств-участников Содружества Независимых Государств. ([no date]). *Об АТЦ СНГ*. Skatīts: 10.05.2015 <http://www.cisatc.org/132>

Евразийская экономическая комиссия. *Соглашение о Таможенном союзе между Российской Федерацией и Республикой*. Skatīts: 05.05.2015

Единый реестр правовых актов и других документов Содружества Независимых Государств. *о Заявлении глав государств – участников Содружества Независимых Государств на юбилейном неформальном саммите в Москве 20 декабря 2011 года*. Skatīts: 11.05.2015 <http://cis.minsk.by/reestr/ru/index.html#reestr/view/text?doc=3235>

Единый реестр правовых актов и других документов Содружества Независимых Государств. *о Заявлении глав государств – участников Содружества Независимых Государств в связи с 20-летием образования СНГ* Skatīts: 11.05.2015 <http://cis.minsk.by/reestr/ru/index.html#reestr/view/text?doc=3146>

Законодательство России. *Решение совета глав правительств СНГ о порядке прекращения деятельности междоударственного Евроазиатского объединения угля и металла*. Skatīts: 04.05.2015 <http://russia.bestpravo.ru/fed2003/data06/tex21425.htm>

Законодательство Стран СНГ. *Соглашение о совместных мерах в отношении ядерного оружия*. Skatīts: 25.04.2015 http://www.base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=27062

Интернет-портал СНГ. *Содружество Независимых Государств*. Skatīts: 11.05.2015 <http://e-cis.info/page.php?id=19397>

Интернет-портал СНГ. *Договор о зоне свободной торговли*. Skatīts: 11.05.2015 <http://www.e-cis.info/page.php?id=20062>

Интернет-портал СНГ. *ДЕКЛАРАЦИЯ глав государств – участников Содружества Независимых Государств о дальнейшем развитии всестороннего сотрудничества*. Skatīts: 11.05.2015 <http://www.e-cis.info/page.php?id=23204>

Лукашенко: Беларусь – не часть русского мира, но Майдана здесь не будет. Skatīts: 14.05.2015 <http://news.bigmir.net/world/873957-Lukashenko--Belarus----ne-chast--russkogo-mira--no-Majdana-zdes--ne-budet?>

Министерство Иностранных Дел Российской Федерации. *Концепция внешней политики Российской Федерации.* Skatīts: 13.05.2015 <http://www.mid.ru/B1.nsf/arh/19DCF61BEFED61134325699C003B5FA3>

Министерство Иностранных Дел Российской Федерации. *Совет Евроатлантического партнерства.* Skatīts: 10.05.2015 <http://www.mid.ru/bdomp/nsdos.nsf/8aa6d005cdf4b79432569e70041fdc5/432569d800223f34c325700c004e8ea7!OpenDocument>

Новое время. *Угроза независимости Казахстан задумался о выходе из Евразийского союза.* Skatīts: 14.05.2015 <http://nv.ua/world/Ugroza-nezavisimosti-Kazahstan-zadumalsya-o-vyhode-iz-Evraziyskogo-soyuza-9786.html>

Новости Казахстана. (2010). *Президент Туркменистана впервые не примет участие в саммите СНГ.* Skatīts: 8.04.2015 <http://www.nur.kz/170596.html>

Организация Договора о коллективной безопасности. *Структура ОДКБ.* Skatīts: 03.05.2015 <http://www.odkb-csto.org/structure/>

Организация Договора о коллективной безопасности. *Общие сведения* Skatīts: 01.05.2015 <http://www.odkb.gov.ru/a/a.htm>

Официальный Сайт Исполнительного Комитета СНГ. *Устав Содружества Независимых Государств.* Skatīts: 25.04.2015., <http://www.cis.minsk.by/page.php?id=180>

Официальный Сайт Исполнительного Комитета СНГ. *Устав Содружества Независимых Государств.* Skatīts: 8.04.2014. <http://www.cis.minsk.by/page.php?id=180>

Посольство Республики Молдова в Российской Федерации. *Политические отношения.* Skatīts: 14.05.2015 <http://www.rusia.mfa.md/political-relations-ru/>

Президент России. *Концепция внешней политики Российской Федерации.* Skatīts: 13.05.2015 <http://kremlin.ru/acts/news/785>

Постоянное Представительство Российской Федерации при СНГ. *О работе органов отраслевого сотрудничества Содружества Независимых Государств в 2005 году.* Skatīts: 11.05.2015 <http://www.cismission.mid.ru/v1.html>

Правовой Департамент Мид России. *ДОГОВОР о Союзе Беларуси и России.* Skatīts: 09.05.2015 http://www.mid.ru/bdomp/spd_md.nsf/0/6B757FF3FF40AF1B43257E36002E0B3D

Правовой Департамент Мид России. *Договор* Skatīts: 09.05.2015 http://www.mid.ru/bdomp/spd_md.nsf/0/21949F74268A420743257E36002E2AF4

Правова поддршка. *Соглашение стран СНГ "О создании зоны свободной торговли"*. Skatīts: 03.05.2015 http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_3635/

Совет Безопасности Российской Федерации. ([no date]). *Концепция Национальной Безопасности Российской Федерации*. Skatīts: 13.05.2015 <http://www.scrf.gov.ru/documents/1.html>

Страны СНГ. *Содружество Независимых Государств*. Skatīts: 03.05.2015 <http://www.cisstat.com/rus/ciscountry1.htm>

Экономический Суд СНГ. *История Суда*. Skatīts: 01.05.2015 <http://sudsng.org/about/history/>

PIELIKUMI

I.pielikums.

NVS telpas valstu salīdzinājums pēc iedzīvotāju skaita.

NVS telpas valsts	IKP (US billions)
Armēnija	11,111
Azerbaidžāna	77,913
Baltkrievija	77,171
Gruzija	16,125
Kazahstāna	225,619
Kirgizstāna	7,647
Krievija	2,057.30
Tadžikistāna	9,156
Turkmenistāna	47,542
Uzbekistāna	63,079
Ukraina	134,885

Avots: <http://www.economywatch.com/economic-statistics/country/>

2.pielikums.

NVS telpas valstu salīdzinājums pēc iedzīvotāju skaita.

NVS telpas valsts	Iedzīvotāju skaits uz 2013. gadu.
Armēnija	2,976,566
Azerbaidžāna	9,416,801
Baltkrievija	9,466,000
Gruzija	4,487,200
Kazahstāna	17,035,275
Kirgizstāna	5,719,600
Krievija	143,499,861
Tadžikistāna	8,207,834
Turkmenistāna	5,240,072
Uzbekistāna	30,243,200
Ukraina	45,489,600

Avots: <http://world-statistics.org/result.php?code=SP.POP.TOTL?name=Population,%20total>

Bakalaura darbs „Reģionālās integrācijas procesi Neatkarīgo Valstu Sadraudzības telpā laika no 2000. gada līdz 2014. gadam”

izstrādāts LU Sociālo zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Darba apjoms (neskaitot izmantotos informācijas avotus un pielikumus) ir 112 930 rakstuzīmes (ieskaitot intervālus).

Autors: _____ Liliana Garkalne

(personiskais paraksts)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

(nevajadzīgo nosvītrot)

Vadītājs: pasniedzējs Mg.pol.sc. Andis Kudors _____ 15.05.2015.

(personiskais paraksts)

Recenzents: asociētais profesors Dr. sc. pl. Ivars Ijabs _____ .____.2015.

(personiskais paraksts)

Darbs iesniegts Politikas zinātnes nodaļā ____ .05.2015.

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe Inga Poļaka _____

(personiskais paraksts)

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē 05.06.2015. protokola. Nr. _____.

Komisijas sekretāre: _____ . _____

(vārds, uzvārds; personiskais paraksts)